

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Διεύθυνση Στρατηγικής και Οικονομικής Ανάλυσης

Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις: Έρευνα συγκυρίας

Ειδικό Θέμα: Απασχόληση

Παύλος Μυλωνάς

Γενικός Διευθυντής Στρατηγικής και
Δραστηριοτήτων Εξωτερικού
Chief Economist

Νέλλη Τζάκου-Λαμπροπούλου

Γενική Διευθύντρια Λιανικής
Τραπεζικής

Ιούλιος 2013

Έρευνα Συγκυρίας: Πρώτο εξάμηνο 2013 – Βασικά συμπεράσματα

- Η αρνητική συγκυρία της τελευταίας πενταετίας έχει οδηγήσει σε πτώση του **κύκλου εργασιών** της μέσης ΜμΕ κατά περίπου 50% - ποσοστό που κυμαίνεται από 40% για τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του δείγματός μας μέχρι 90% για τις μικρότερες.
- Ως αποτέλεσμα, οι ΜμΕ πλέον καλύπτουν το 1/3 του εταιρικού τομέα από ½ το 2007, με τις μεγαλύτερες και τις πιο εξωστρεφείς ΜμΕ να δείχνουν πιο ανθεκτικές. Επιπλέον, εντονότερη πτώση κύκλου εργασιών έχει δεχθεί ο κλάδος εμπορίας αυτοκινήτων (71% κατά την περίοδο 2007-2012) και ο κλάδος κατασκευών (70% κατά την αντίστοιχη περίοδο).
- Η μικρή τάση βελτίωσης του **επιχειρηματικού κλίματος** για τις ΜμΕ που σημειώθηκε στο τέλος του 2012 εντείνεται κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013. Συγκεκριμένα, οι εκτιμήσεις των ΜμΕ για την απασχόληση του επόμενου εξαμήνου αποτυπώνουν μια τάση σταθεροποίησης, ενώ οι επενδυτικές προοπτικές τους είναι θετικές (ιδιαίτερα στον κλάδο της βιομηχανίας).
- Σε αυτό το πλαίσιο, η πορεία του **δείκτη εμπιστοσύνης** είναι θετική για όλους τους κλάδους, με την εντονότερη βελτίωση να παρατηρείται στο κομμάτι του δείκτη που αντικατοπτρίζει τη μελλοντική ζήτηση. Ειδικότερα, οι μεγαλύτερες ΜμΕ στην πλειοψηφία τους δηλώνουν βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, ενώ ο κλάδος των υπηρεσιών δείχνει τη μεγαλύτερη βελτίωση.
- Όσον αφορά επιμέρους τομείς που ξεχωρίζουν θετικά σημειώνουμε τις εξωστρεφείς βιομηχανίες, τους κονδρεμπόρους, τον τουρισμό και τους ελεύθερους επαγγελματίες.
- Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις του δείγματός μας αποτελούν το πιο υγιές κομμάτι των ΜμΕ, καθώς έχουν θετικό δείκτη εμπιστοσύνης, αντιμετωπίζουν αποδοτικότερα τις πιέσεις ρευστότητας και λαμβάνουν τη χρηματοδότηση που αιτούνται σε ποσοστό της τάξης του 90% (έναντι 30% για τις μικρότερες ΜμΕ).
- Όσον αφορά την **ανάγκη χρηματοδότησης**, το 41% του συνόλου των ΜμΕ δήλωσε ότι δεν χρειάστηκε χρηματοδότηση, το 26% του συνόλου των ΜμΕ (που αντιστοιχεί στα ¾ των ΜμΕ που έκαναν αίτηση) έλαβε χρηματοδότηση και το λοιπό 1/3 του συνόλου των ΜμΕ χρειάστηκε χρηματοδότηση αλλά δεν μπόρεσε να την λάβει (κυρίως γιατί δεν έκαναν αίτηση και δευτερευόντως λόγω απόρριψης της αίτησής τους).

Ειδικό θέμα: Απασχόληση – Βασικά συμπεράσματα

- Καθώς η **παραγωγικότητα εργασίας** αυξάνεται με το μέγεθος των επιχειρήσεων και οι απασχολούμενοι σε μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα φθάνουν το 60% έναντι 30% στην Ευρώπη, η συνολική παραγωγικότητα της Ελλάδας είναι χαμηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Οι ΜμΕ αποδεικνύονται αρκετά ευέλικτες, καθώς σε μια συγκυρία όπου τα έσοδά τους καταποντίστηκαν, κατάφεραν να περιορίσουν το **κόστος εργασίας** αρκετά ώστε να παραμείνει σταθερό ποσοστό των εσόδων. Συγκεκριμένα, ο περιορισμός του κόστους εργασίας πάνω από 50% την πενταετία 2007-2012 επιτεύχθηκε κυρίως μέσω μείωσης του μέσου μισθού (που συνέβαλε κατά 28%), και δευτερευόντως μέσω μείωσης προσωπικού (που συνέβαλαν κατά 25%).
- Η **μέση απασχόληση ανά ΜμΕ** μειώθηκε κατά 25% την προηγούμενη πενταετία (40% στις μικρές και 23% στις μεσαίες επιχειρήσεις), με τη μεγαλύτερη πτώση στις κατασκευές (κατά 52%) και τη μικρότερη στις υπηρεσίες (κατά 5%). Επιπλέον, σημειώνουμε μια στροφή προς τη μερική απασχόληση (και στους εξωτερικούς συνεργάτες κυρίως στη βιομηχανία) και μια μέση καθυστέρηση πληρωμής μισθών της τάξης του 1,5 μήνα.
- Ο **μέσος ετήσιος μισθός** μειώθηκε κατά 28% την προηγούμενη πενταετία (42% στις μικρές και 17% στις μεσαίες επιχειρήσεις), με τη μεγαλύτερη πτώση στις υπηρεσίες (κατά 47%) και τη μικρότερη στη βιομηχανία (κατά 11%).
- Η **παραγωγικότητα** (προσαρμοσμένη για μισθούς) έχει περιοριστεί κατά 12% την προηγούμενη πενταετία, με τη μεγαλύτερη πτώση στο εμπόριο (κατά 18%) και μικρή άνοδο (κατά 3%) στη βιομηχανία.
- Το 60% των ΜμΕ θεωρεί ότι οι **νομοθετικές ρυθμίσεις** που εφαρμόστηκαν στην αγορά εργασίας ήταν χρήσιμες.
- Αξιοσημείωτο είναι ότι σε μια περίοδο έντονης συρρίκνωσης, το 17% των ΜμΕ επέλεξε **αύξηση της απασχόλησης** κατά την τελευταία πενταετία – κερδίζοντας μερίδια αγοράς και διατηρώντας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα.
- Μετά από αυτές τις αναδιαρθρώσεις στην αγορά εργασίας, οι ΜμΕ δείχνουν μια τάση **σταθεροποίησης της απασχόλησης για το επόμενο έτος**, καθώς μόλις το 20% συνεχίζει να απασχολεί πλεονάζον προσωπικό (ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο από το 44% που προχώρησε σε περιορισμό κόστους εργασίας μέσω απολύσεων την προηγούμενη πενταετία). Είναι επίσης ενθαρρυντικό ότι μόνο το 1/2 των ΜμΕ εκτιμά ότι θα μεταβάλλει το μισθολογικό του κόστος το επόμενο έτος (έναντι 3/4 που το μετέβαλαν την προηγούμενη πενταετία). Ωστόσο η ανάγκη για **περαιτέρω περιορισμό του μοναδιαίου κόστους εργασίας** παραμένει για να γίνουν οι ελληνικές ΜμΕ πιο ανταγωνιστικές.

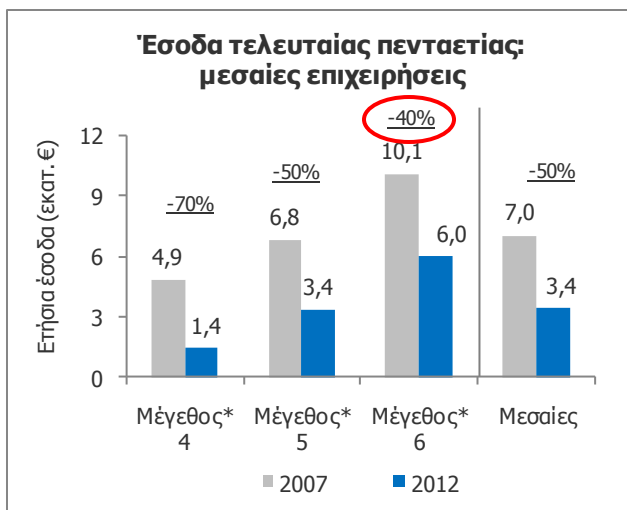
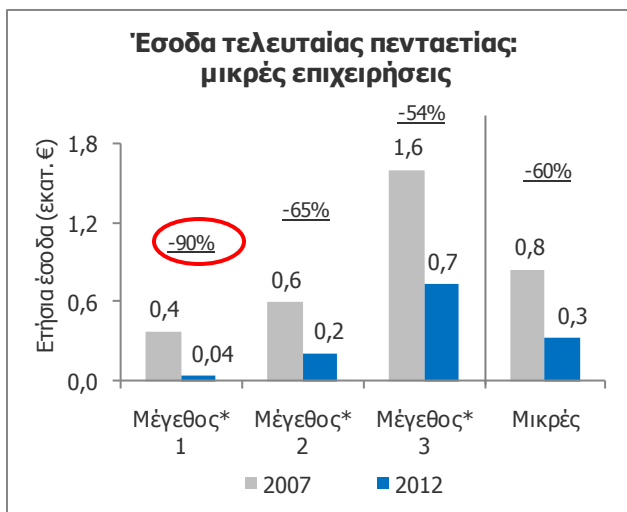
- **Αναδιάρθρωση εταιρικού τομέα**
 - ✓ Σε επίπεδο μεγεθών εταιρειών
 - ✓ Σε επίπεδο κλάδων δραστηριοποίησης
- **Συγκυρία και Δείκτης εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ: Πρώτο εξάμηνο 2013**
 - ✓ Κύρια ευρήματα έρευνας ΕΤΕ για το σύνολο των ΜμΕ
 - ✓ Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο
 - ✓ Διαφοροποιήσεις ανά μέγεθος
- **Απασχόληση στις ΜμΕ: Χαρακτηριστικά εταιρικού τομέα**
 - ✓ Διάρθρωση αγοράς εργασίας
 - ✓ Πορεία απασχόλησης ανά μέγεθος
 - ✓ Σύγκριση Ελλάδας-Ευρώπης
- **Απασχόληση στις ΜμΕ: Ευρήματα έρευνας ΕΤΕ**
 - ✓ Κόστος εργασίας
 - ✓ Απασχόληση
 - ✓ Μισθοί
 - ✓ Παραγωγικότητα ανά κλάδο
 - ✓ Πολιτικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού
 - ✓ Νομοθετικές ρυθμίσεις
 - ✓ ΜμΕ που ξεχώρισαν θετικά
 - ✓ Απασχόληση στις ΜμΕ κατά το επόμενο έτος
- **Παράρτημα**
 - ✓ Χαρτογράφηση του τομέα των ΜμΕ στην Ελλάδα
 - ✓ Περιγραφή δείγματος
 - ✓ Κατασκευή δείκτη εμπιστοσύνης
 - ✓ Ταυτότητα της δειγματοληπτικής έρευνας

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΤΑΙΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Αναδιάρθρωση εταιρικού τομέα με σημαντικές απώλειες στις μικρότερες ΜμΕ...

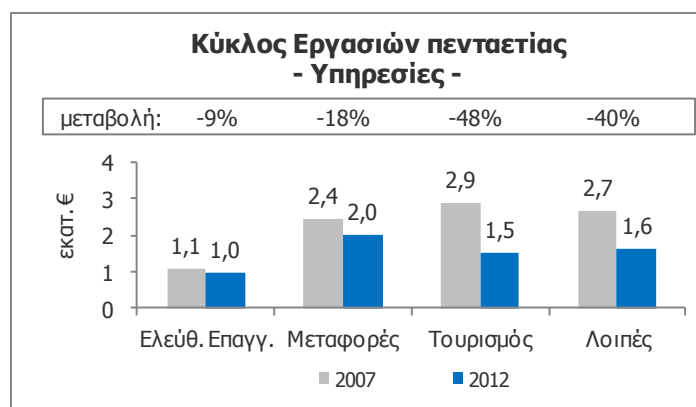
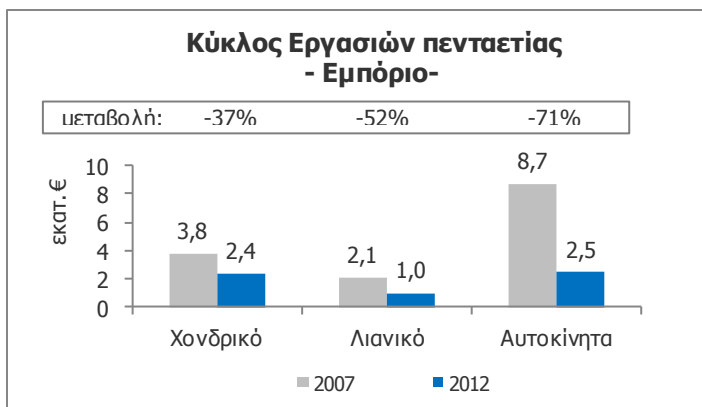
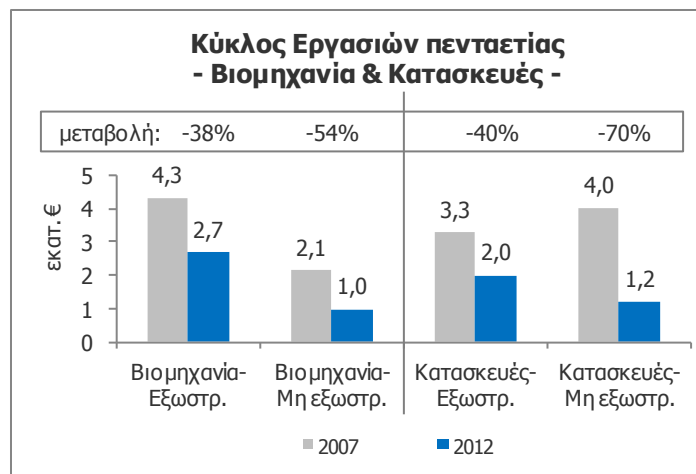
* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

- Η αρνητική οικονομική συγκυρία της τελευταίας πενταετίας έχει οδηγήσει σε **πτώση του κύκλου εργασιών** της μέσης μικρομεσαίας επιχείρησης (ΜμΕ) κατά περίπου 50% (από €4 εκατ. το 2007 σε €2 εκατ. το 2012), σύμφωνα με την έρευνα επιχειρήσεων της ΕΤΕ.
- Εντυπωσιακή είναι η **απόκλιση όσον αφορά το μέγεθος της συρρίκνωσης του κύκλου εργασιών** μεταξύ των μικρότερων και των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της εξαβάθμιας κλίμακας μεγέθους*. Συγκεκριμένα, οι μικρότερες ΜμΕ με κύκλο εργασιών χαμηλότερο των €100 χιλ. (μέγεθος 1) έχασαν το 90% των εσόδων τους την τελευταία πενταετία, έναντι 40% για τις μεγαλύτερες ΜμΕ με κύκλο εργασιών της τάξης των €5-10 εκατ. (μέγεθος 6) – υποδηλώνοντας τη σημασία του μεγέθους των ΜμΕ για την αντοχή και τη δυναμικότητά τους.
- Αξίζει να σημειωθεί ότι ο υποδιπλασιασμός του κύκλου εργασιών των ΜμΕ που προκύπτει μέσω της έρευνας της ΕΤΕ, επαληθεύεται από διαθέσιμα χρηματοοικονομικά στοιχεία εταιρειών για την τελευταία πενταετία (πτώση της τάξης του 40% στο διάστημα 2007-2012, πηγή: βάση δεδομένων ICAP). Συνεπώς, φαίνεται πως η οικονομική κρίση έχει οδηγήσει σε **αναδιάρθρωση του εταιρικού τομέα**, με τις ΜμΕ να χάνουν μερίδιο και να καλύπτουν το 1/3 του κύκλου εργασιών το 2012, από 1/2 το 2007.

... και με ασύμμετρη συρρίκνωση των κλάδων

- Η θετική επίδραση της εξωστρέφειας κατά τη διάρκεια της κρίσης φαίνεται από τη συγκράτηση της πώσης του κύκλου εργασιών στις εταιρείες που την επιλέγουν, ευνοώντας περισσότερο τον κλάδο **βιομηχανίας** (65% των επιχειρήσεων εξάγει – με πώση 38% - έναντι λιγότερο του ¼ των **κατασκευαστικών** – με πώση 40%).
- Από τον κλάδο **υπηρεσιών** μικρότερη είναι η επίπτωση για τους ελεύθερους επαγγελματίες (πώση 10% στον κύκλο εργασιών) παρά το μικρότερο μέγεθός τους, ενώ περισσότερο έχει πληγεί ο τουριστικός τομέας (πώση 50%).
- Από τους κλάδους του **εμπορίου**, εντονότερη είναι η επίδραση στο εμπόριο αυτοκινήτων (πώση 70%), ενώ την καλύτερη εικόνα παρουσιάζουν οι χονδρέμποροι (πώση 37%).

ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

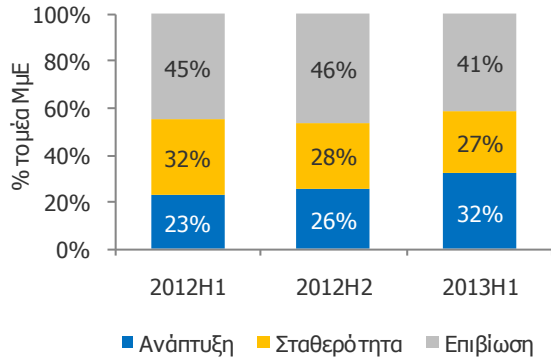
Πρώτο εξάμηνο 2013

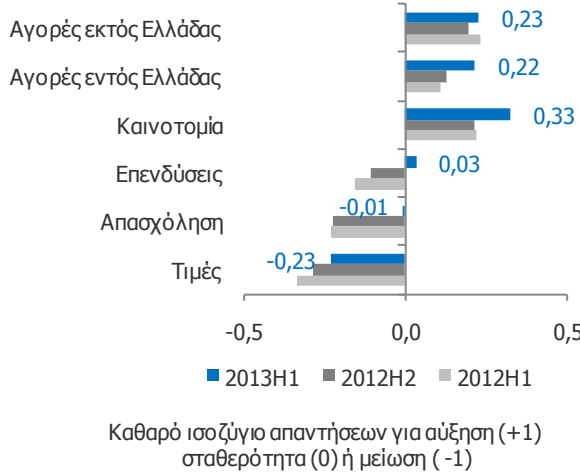

Σημάδια βελτίωσης του επιχειρηματικού κλίματος...

Αναπτυξιακός στόχος τομέα ΜμΕ

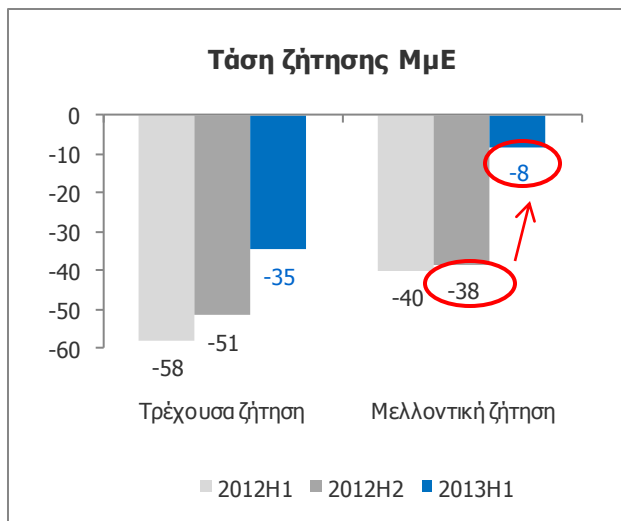
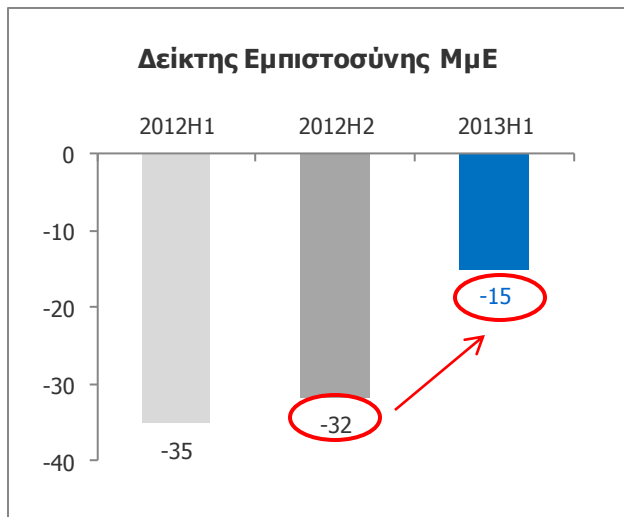
Εκτίμηση δραστηριότητας επόμενου εξαμήνου

- Η μικρή τάση **βελτίωσης του επιχειρηματικού κλίματος** για τις ΜμΕ που σημειώθηκε στο τέλος του 2012 φαίνεται να εντείνεται κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013.
- Συγκεκριμένα, αύξηση σημειώνεται στο ποσοστό των επιχειρήσεων **με πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη**, οι οποίες φτάνουν το 1/3 του τομέα ΜμΕ το πρώτο εξάμηνο του 2013 (έναντι ¼ τα προηγούμενα δύο εξάμηνα), ενώ το ποσοστό που στοχεύει στην επιβίωση έχει μειωθεί στο 40% (από 45% τα προηγούμενα εξάμηνα).
- Παράλληλα, σημαντική βελτίωση εντοπίζεται στις **εκτιμήσεις των ΜμΕ για το επόμενο εξάμηνο**. Ειδικότερα,
 - ✓ Η απασχόληση δεικνύει σημάδια σταθεροποίησης ύστερα από συνεχείς εκτιμήσεις συρρίκνωσης στη διάρκεια του 2012.
 - ✓ Περισσότερες εταιρείες εκτιμούν ότι η δραστηριότητα εντός και εκτός Ελλάδας θα αυξηθεί κατά το επόμενο εξάμηνο (27% από περίπου 22% στο δεύτερο εξάμηνο του 2012),
 - ✓ Για πρώτη φορά το τελευταίο 1,5 έτος οι επιχειρήσεις που αναμένουν αύξηση επενδύσεων το επόμενο εξάμηνο (17% των ΜμΕ) υπερिशύουν έναντι εκείνων που αναμένουν πτώση (13% των ΜμΕ).
 - ✓ Η στροφή στην καινοτομία δείχνει να εντείνεται, καθώς το 37% των ΜμΕ στοχεύει σε αύξησή της (από 30% το προηγούμενο εξάμηνο).

... που αντικατοπτρίζονται και στον δείκτη εμπιστοσύνης

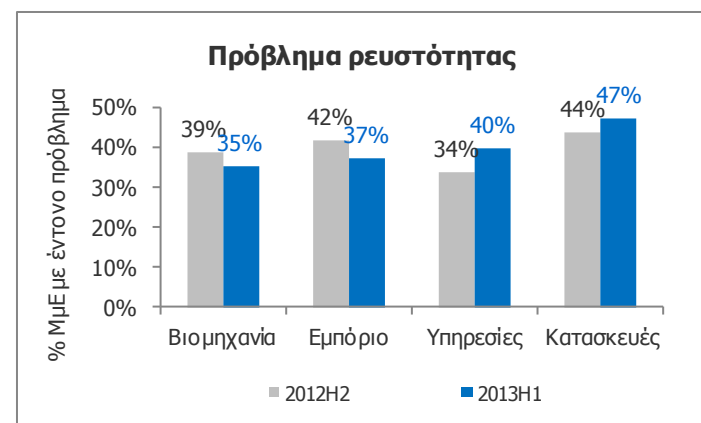
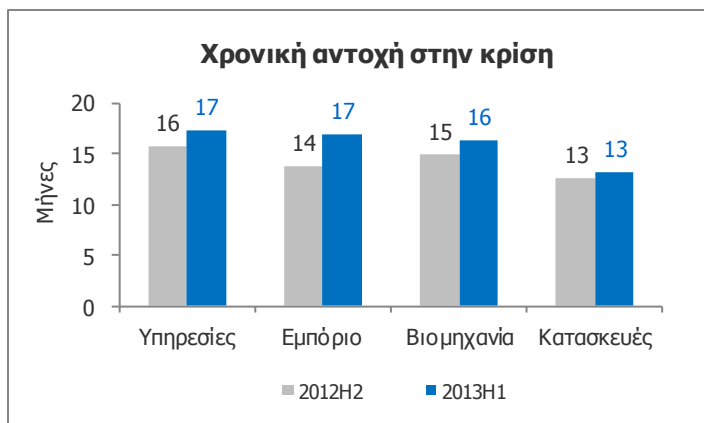
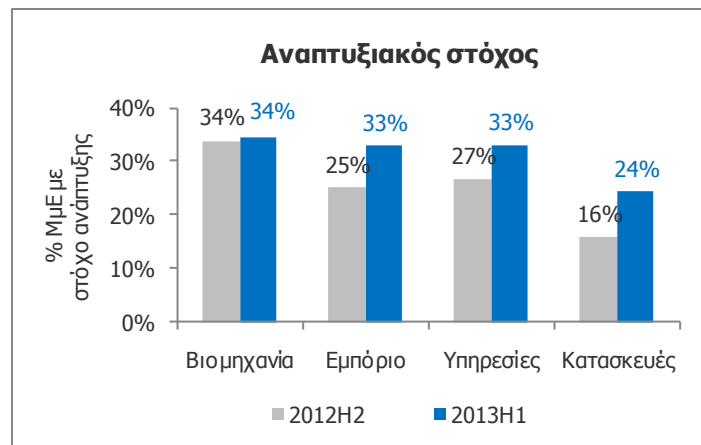
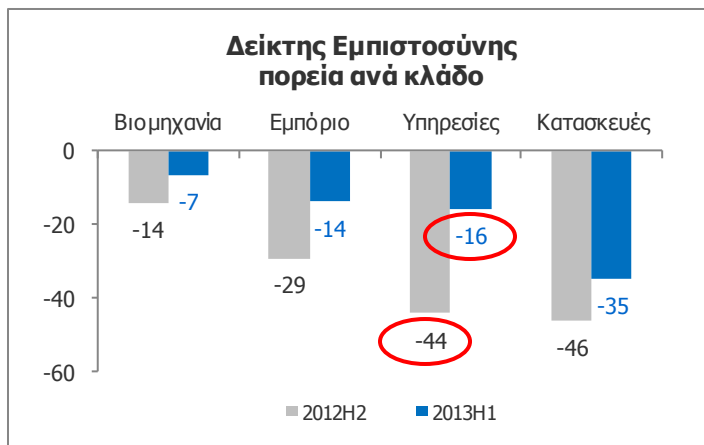
- Ο δείκτης εμπιστοσύνης των ΜμΕ παρέμεινε σε **αρνητικά επίπεδα** κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013, υποδηλώνοντας ότι οι επιχειρήσεις με αρνητικές προσδοκίες υπερσχύουν εκείνων με θετικές.
- Ωστόσο, σημαντική ήταν η **βελτίωση** έναντι του προηγούμενου εξαμήνου, με το δείκτη να αυξάνεται κατά 17 μονάδες (από το -32 στο -15), έναντι οριακής αύξησης 3 μονάδων μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου εξαμήνου του 2012.
- Ενδεικτική της ανοδικής πορείας του δείκτη εμπιστοσύνης είναι η **εκτίμηση για την πορεία της ζήτησης**, με i) την αξιολόγηση της τρέχουσας ζήτησης (τάση έναντι προηγούμενου εξαμήνου) να βελτιώνεται κατά 16 μονάδες και ii) τις εκτιμήσεις για την μελλοντική ζήτηση (δραστηριότητα επόμενου εξαμήνου) να βελτιώνονται ακόμα περισσότερο, κατά 30 μονάδες. Ειδικότερα:
 - ✓ αύξηση ζήτησης κατά το προηγούμενο εξάμηνο δήλωσε το 19% των ΜμΕ (έναντι 13% το δεύτερο εξάμηνο του 2012), ενώ
 - ✓ περαιτέρω αύξηση εκτιμάται για το επόμενο εξάμηνο από το 28% των ΜμΕ (έναντι 15% το δεύτερο εξάμηνο του 2012).

* Οι δείκτες εμπιστοσύνης αντιστοιχούν στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-10) σταθερότητα (0) ή αύξηση (10).

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

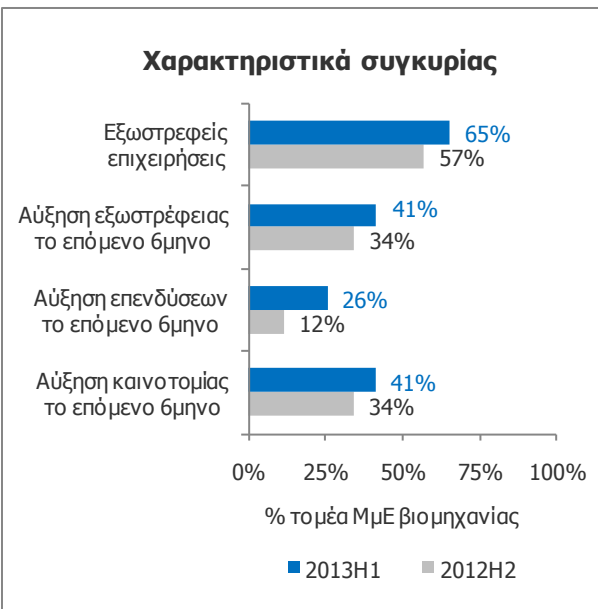
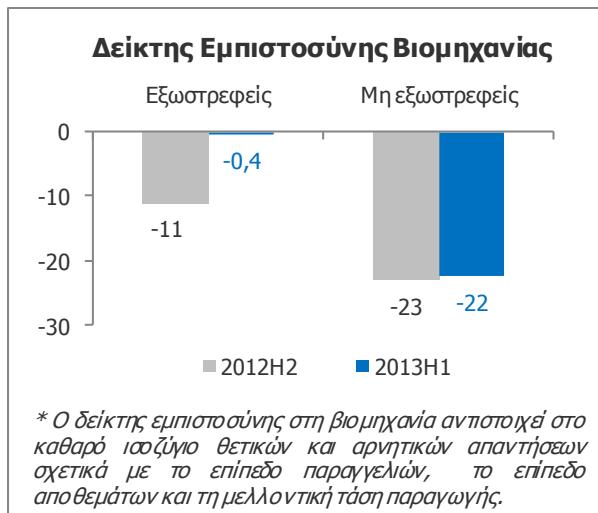
- Η πορεία του **δείκτη εμπιστοσύνης*** κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013 είναι θετική για όλους τους εξεταζόμενους κλάδους, με εντονότερη βελτίωση στις υπηρεσίες.
- Οι ΜμΕ όλων των κλάδων προσανατολίζονται περισσότερο σε **στόχο ανάπτυξης**, με εντονότερη βελτίωση στον κλάδο κατασκευών, οι οποίες ωστόσο δεν φτάνουν στα επίπεδα του υπόλοιπου τομέα ΜμΕ.
- Βελτιωμένη είναι και η **χρονική αντοχή στην κρίση**, κυρίως για το εμπόριο (από 14 στους 17 μήνες).
- Το **πρόβλημα ρευστότητας** δείχνει να αμβλύνεται για τους κλάδους βιομηχανίας και εμπορίου, αλλά να οξύνεται στους κλάδους υπηρεσιών και κατασκευών.

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

Βιομηχανία - Εξωστρέφεια

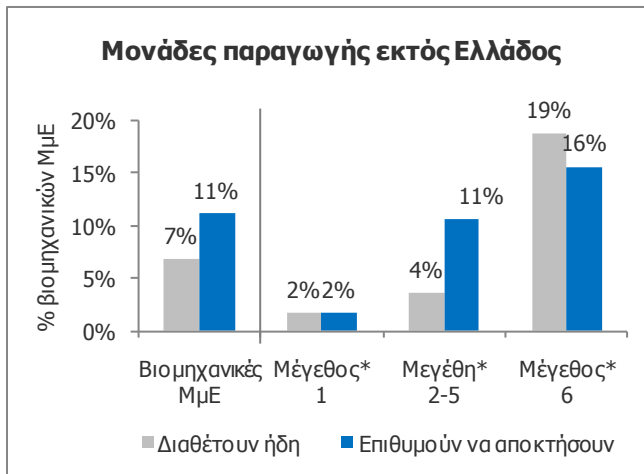
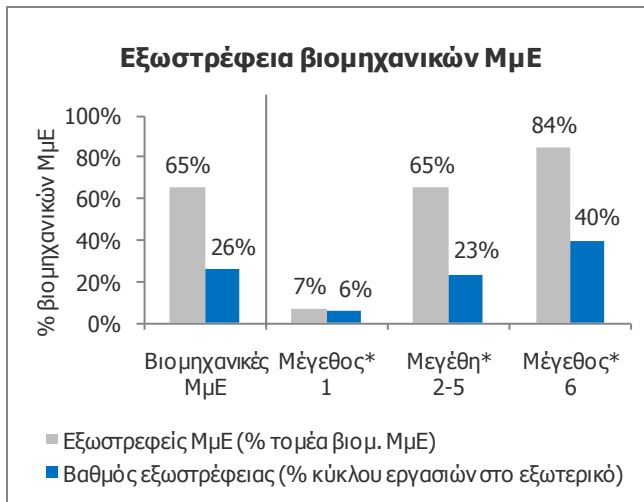

- Ο **δείκτης εμπιστοσύνης** για τις βιομηχανικές ΜμΕ παρουσίασε αύξηση 7 μονάδων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013 (δείτε σελίδα 11). Αξίζει να σημειωθεί ότι η βιομηχανία είναι ο μόνος κλάδος όπου το κομμάτι του δείκτη που αφορά την **εκτίμηση της μελλοντικής ζήτησης** αποκτά οριακά θετικό ισοζύγιο, καθώς το 1/3 των βιομηχανικών ΜμΕ εκτιμούν αύξηση ζήτησης το επόμενο εξάμηνο (από 23% το δεύτερο εξάμηνο του 2012), έναντι 26% που εκτιμούν μειωμένη ζήτηση (από 42% το δεύτερο εξάμηνο του 2012).
- Η θετική εικόνα προκύπτει κυρίως από τις **εξωστρεφείς επιχειρήσεις** του κλάδου, των οποίων ο δείκτης εμπιστοσύνης παραπέμπει σε σχετικά σταθερές προσδοκίες, ενώ το κομμάτι της μελλοντικής ζήτησης εκτιμάται ανοδικό από το 40% των εξαγωγικών ΜμΕ (έναντι 20% των μη εξαγωγικών).
- Παράλληλα με την αυξημένη δραστηριότητα, οι βιομηχανικές ΜμΕ έχουν **αυξημένη τάση για επενδύσεις** και καινοτομία το επόμενο εξάμηνο, γεγονός που οδηγεί σε αυξημένες κεφαλαιακές ανάγκες. Ενδεικτικά, το 40% των βιομηχανικών ΜμΕ χωρίς δάνειο επιθυμούν να δανειστούν στο μέλλον (έναντι 28% του συνόλου των ΜμΕ χωρίς δάνειο).

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

Βιομηχανία - Εξωστρέφεια

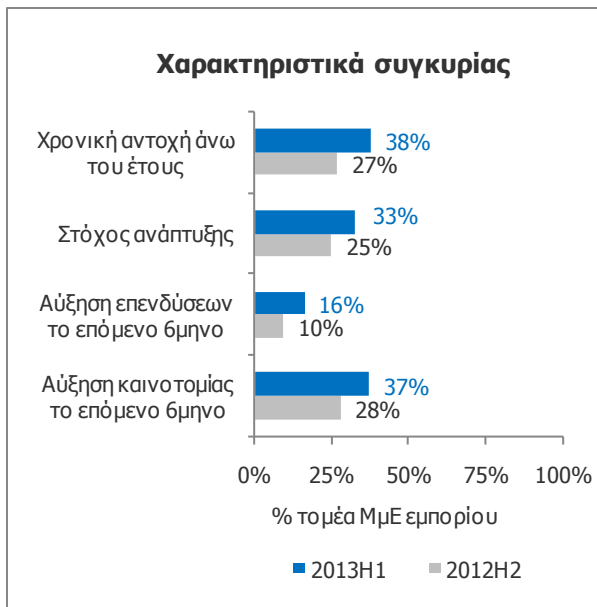
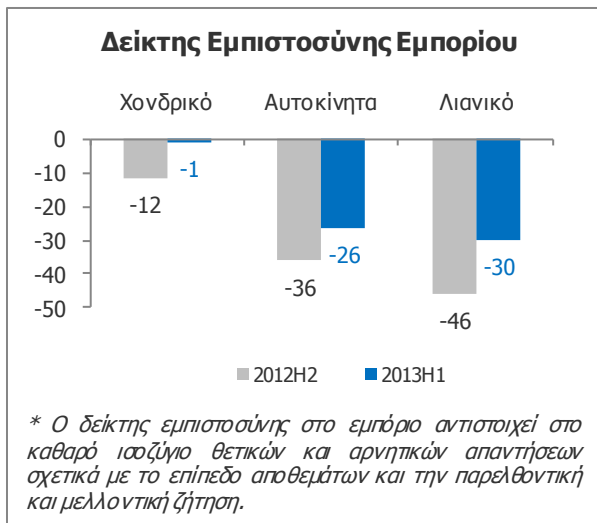
* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

- Τη στρατηγική της **δραστηριοποίησης στο εξωτερικό** έχει επιλέξει το 65% των βιομηχανικών ΜμΕ, οι οποίες απολαμβάνουν σημαντικά πλεονεκτήματα εν μέσω της κρίσης. Το μερίδιο του κύκλου εργασιών που πραγματοποιείται εκτός Ελλάδας φθάνει το 1/4 κατά μέσο όρο.
- Η κουλτούρα εξωστρέφειας φαίνεται να αυξάνεται όσο αυξάνεται το **μέγεθος των επιχειρήσεων**. Ειδικότερα, οι μικρότερες ΜμΕ με κύκλο εργασιών χαμηλότερο των €100 χιλ. εξαγωγή σε ποσοστό μόλις 7% (και 6% του κύκλου εργασιών τους), έναντι 84% για τις μεγαλύτερες ΜμΕ με κύκλο εργασιών στο διάστημα €5-10 εκατ. (και 40% του κύκλου εργασιών τους).
- Μερίδιο της δραστηριοποίησης στο εξωτερικό προέρχεται από **βιομηχανικές εγκαταστάσεις στο εξωτερικό**, που αφορούν το 7% του κλάδου. Το μέγεθος της επιχείρησης έχει σημασία και σε αυτόν τον τομέα, με το 2% των μικρότερων ΜμΕ να έχουν μονάδες στο εξωτερικό, έναντι περίπου 20% των μεγαλύτερων ΜμΕ.

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

Εμπόριο – Χονδρικό Εμπόριο

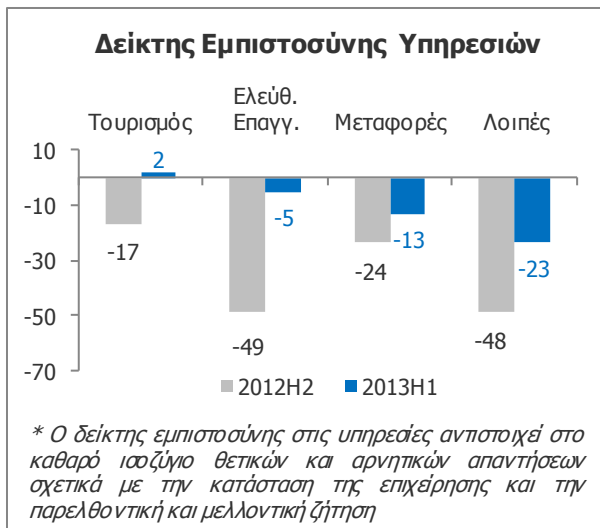

- Η **βελτίωση του δείκτη εμπιστοσύνης** των εμπορικών ΜμΕ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013 αφορά όλους τους εμπορικούς τομείς, με εντονότερη βελτίωση στο λιανικό εμπόριο (με αύξηση 16 μονάδων, έναντι περίπου 10 για το υπόλοιπο εμπόριο). Ωστόσο, οι χονδρέμποροι (που σε μεγάλο βαθμό αποτελούν τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου) συνεχίζουν να έχουν σχετικά καλύτερες προσδοκίες, οι οποίες φαίνεται να προσεγγίζουν τη σταθερότητα, ενώ είναι ο μόνος εμπορικός τομέας με εκτίμηση για ανοδική ζήτηση το επόμενο εξάμηνο.
- Η βελτιωμένη εικόνα του εμπορίου αντικατοπτρίζεται:
 - ✓ στην **αυξημένη διάθεση για επενδύσεις** το επόμενο εξάμηνο (16% των εμπορικών ΜμΕ από 10% στα τέλη του 2012) – που αφορά κυρίως το χονδρικό εμπόριο και το εμπόριο αυτοκινήτων
 - ✓ στην **υψηλότερη στόχευση στην ανάπτυξη** που αποτελεί βασική προτεραιότητα κυρίως για το χονδρικό εμπόριο (40% των χονδρεμπόρων, έναντι 20% του λοιπού εμπορίου), και
 - ✓ στην **υψηλότερη χρονική αντοχή** που φτάνει τους 17 μήνες το πρώτο εξάμηνο του 2013, από 14 μήνες στα τέλη του 2012). Αυξημένη αντοχή δηλώνουν κυρίως οι χονδρέμποροι (18 μήνες), ενώ στο λιανικό εμπόριο η αντοχή μόλις προσεγγίζει το ένα έτος.

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

Υπηρεσίες – Τουρισμός και Ελεύθεροι επαγγελματίες

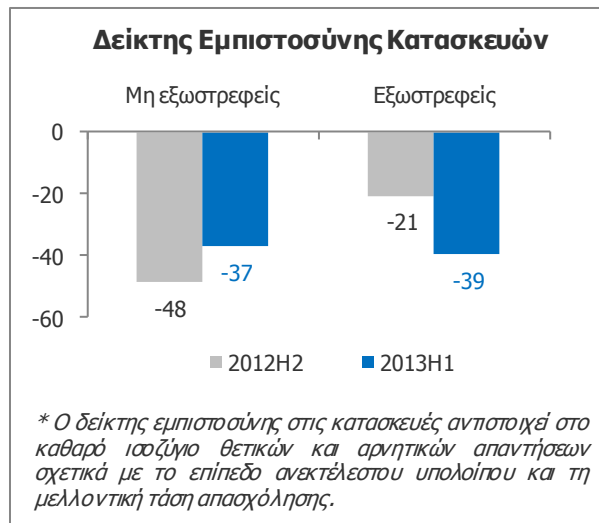

- Η παροχή υπηρεσιών αποτελεί τον κλάδο με την **μεγαλύτερη βελτίωση του δείκτη εμπιστοσύνης** κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013. Όσον αφορά τους επιμέρους τομείς, ξεχωρίζουν:
 - ✓ Ο **τουρισμός** πετυχαίνει οριακά θετικό ισοζύγιο προσδοκιών, υπό την επίδραση της θετικής εικόνας του ξενοδοχειακού τομέα που σε ποσοστό 55% εκτιμά αύξηση ζήτησης το επόμενο εξάμηνο. Αντίθετα τα εστιατόρια πλήττονται από την αρνητική πορεία του προηγούμενου εξαμήνου, ενώ το 90% του τομέα έχει στόχο επιβίωσης (έναντι 25% των ξενοδοχείων).
 - ✓ Οι **ελεύθεροι επαγγελματίες** σημειώνουν την εντονότερη αύξηση του δείκτη εμπιστοσύνης (44 μονάδες, έναντι 18 μονάδων κατά μέσο όρο για τους υπόλοιπους τομείς), με την αύξηση να αφορά τόσο τη τρέχουσα, όσο και τη μελλοντική ζήτηση. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος τομέας υπηρεσιών αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας - με το κενό πληρωμών απαιτήσεων-προμηθευτών να ξεπερνά τους 2 μήνες (από 1 μήνα την προηγούμενη διετία).
- Βελτιωμένη φαίνεται να είναι η εικόνα του κλάδου ως προς τη **χρονική αντοχή στην κρίση** και την **πορεία των επενδύσεων**, ωστόσο τα **προβλήματα ρευστότητας** παραμένουν σημαντικά.

Διαφοροποιήσεις ανά κλάδο

Κατασκευές – Εγχώρια δραστηριότητα

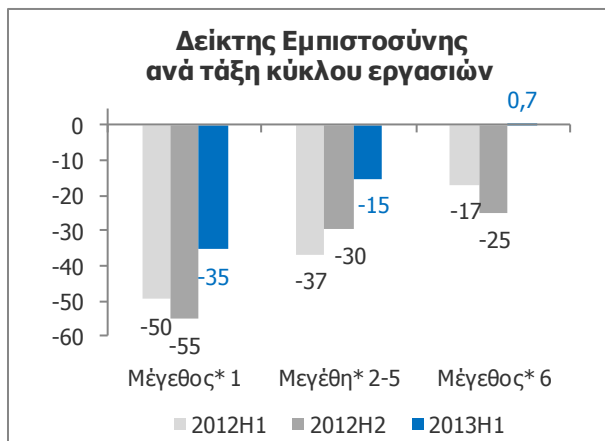

- Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι **εξωστρεφείς** κατασκευαστικές φαίνεται να χάνουν το πλεονέκτημά τους (αντανακλώντας εν μέρει το υφεσιακό περιβάλλον στην ΝΑ Ευρώπη), καθώς οι ανεπαρκείς παραγγελίες το πρώτο εξάμηνο του 2013 αφορούν τα $\frac{3}{4}$ των εξωστρεφών κατασκευαστικών (όσο και για τις μη εξωστρεφείς), έναντι λιγότερο του $\frac{1}{2}$ το προηγούμενο εξάμηνο. Η συγκεκριμένη εξέλιξη οδήγησε σε επιδείνωση του δείκτη εμπιστοσύνης κατά 18 μονάδες.
- Υπό αυτές τις συνθήκες, η βελτίωση του δείκτη εμπιστοσύνης των κατασκευαστικών ΜμΕ προκύπτει από επιχειρήσεις με αποκλειστικά **εγχώρια δραστηριότητα**, κυρίως λόγω εκτιμώμενης σταθεροποίησης της απασχόλησης το επόμενο εξάμηνο (20% αναμένουν μείωση, έναντι 40% το προηγούμενο εξάμηνο).
- Συνολικά, οι κατασκευές συνεχίζουν να είναι ο τομέας με τα περισσότερα **προβλήματα**, καθώς:
 - ✓ άνω του $\frac{1}{2}$ των επιχειρήσεων εξακολουθούν να στοχεύουν στην επιβίωση (έναντι 40% για τις υπόλοιπες ΜμΕ)
 - ✓ η εκτιμώμενη αντοχή στην κρίση παραμένει κοντά στο 1 έτος (έναντι 17 μηνών κατά μέσο όρο για τις υπόλοιπες ΜμΕ)
 - ✓ το 40% των κατασκευαστικών θεωρεί σημαντικότερο πρόβλημα την εύρεση πελατών (25% κατά μέσο όρο για τις υπόλοιπες ΜμΕ).

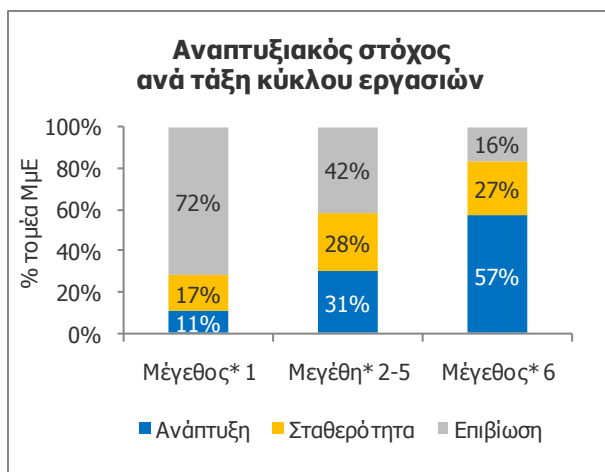

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Δείκτης Εμπιστοσύνης

Ο δείκτης εμπιστοσύνης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-10) σταθερότητα (0) ή αύξηση (10).

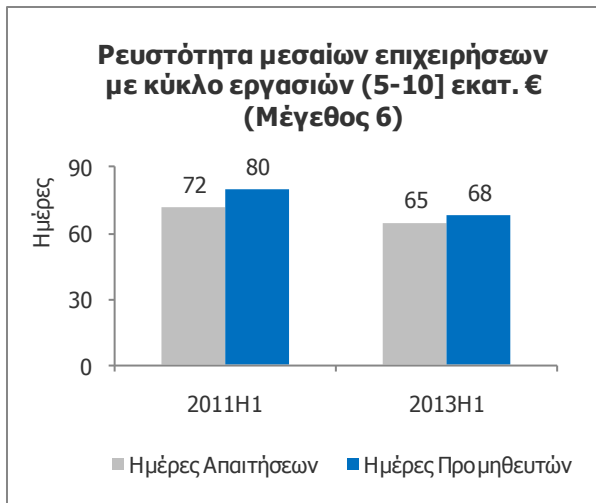
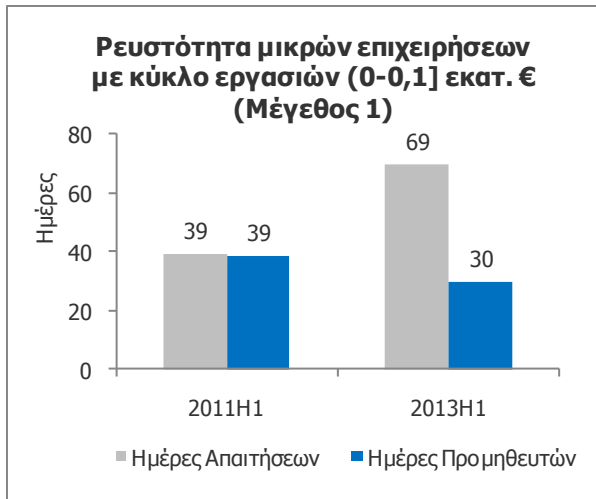
* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

- Οι **προσδοκίες των επιχειρήσεων** γίνονται όλο και πιο θετικές όσο αυξάνεται ο κύκλος εργασιών τους, όπως αποτυπώνεται στο επίπεδο του δείκτη εμπιστοσύνης.
- Σημειώνουμε ότι οι **μεγαλύτερες ΜμΕ** (μέγεθος 6) στην πλειοψηφία τους δηλώνουν βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος.
- Αντιστοίχως, το μέγεθος του κύκλου εργασιών επιδρά θετικά στη **στρατηγική προτεραιότητα των επιχειρήσεων**. Ειδικότερα, το 60% των μεγαλύτερων ΜμΕ (μέγεθος 6) στοχεύει στην ανάπτυξη, έναντι μόλις 11% των μικρότερων ΜμΕ (μέγεθος 1), οι οποίες κατά περίπου $\frac{3}{4}$ ακολουθούν πολιτικές επιβίωσης. Στο ενδιάμεσο τμήμα των ΜμΕ (μεγέθη 2-5), η κατάσταση είναι περισσότερο ισορροπημένη, με 40% των επιχειρήσεων να προσπαθούν να επιβιώσουν και τις υπόλοιπες να βρίσκονται μεταξύ σταθερότητας και ανάπτυξης.

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Ρευστότητα

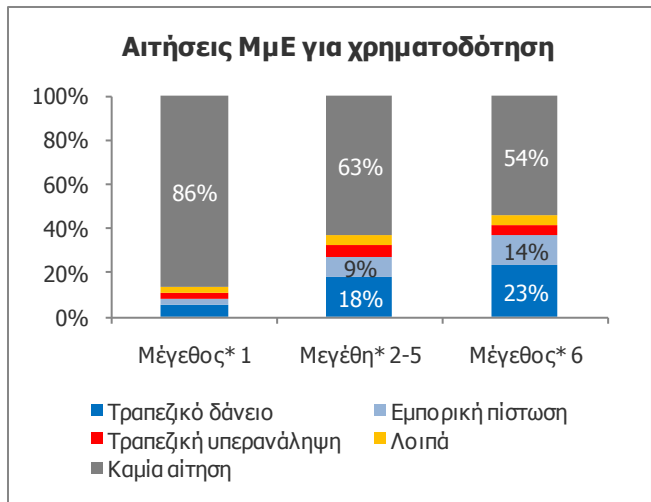
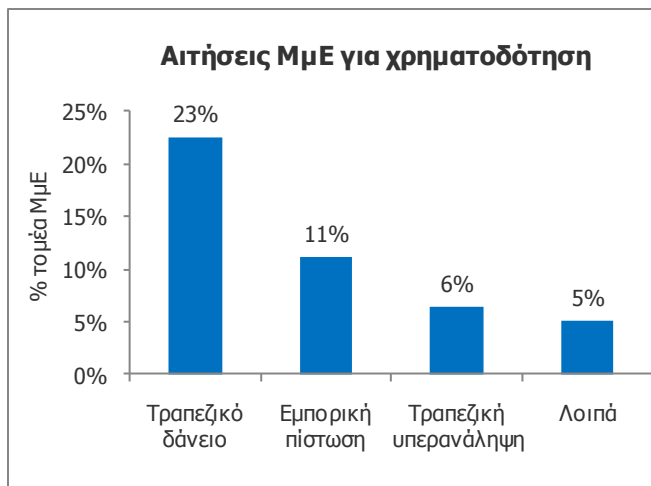
* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

- Η **εύρεση ρευστότητας** αποτελεί έντονο πρόβλημα για το 40% των ΜμΕ (περίπου 50% για τις μικρές, έναντι 30% για τις μεσαίες επιχειρήσεις)
- Η εντονότερη πίεση των μικρών επιχειρήσεων και σε αυτόν τον τομέα αντικατοπτρίζεται στο **χρονικό κενό ανάμεσα στις ημέρες απαιτήσεων και προμηθευτών**. Ειδικότερα, ξεχωρίζοντας τα ακραία τμήματα των ΜμΕ διαπιστώνουμε ότι:
 - ✓ Οι μεγαλύτερες ΜμΕ (μέγεθος 6) διατηρούν μια σχετική ισορροπία μεταξύ καθυστέρησης πληρωμών από πελάτες και πληρωμών προς προμηθευτές, οι οποίες παραμένουν κοντά στις 70 ημέρες – κοντά στα επίπεδα της προηγούμενης διετίας.
 - ✓ Αντίθετα οι μικρότερες ΜμΕ (μέγεθος 1) έχουν χάσει την ισορροπία της προηγούμενης διετίας – με τις ημέρες απαιτήσεων να αυξάνονται σημαντικά και παράλληλα οι ημέρες προμηθευτών να μειώνονται, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα σημαντικό κενό πληρωμών της τάξης των 40 ημερών.

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Αιτήσεις χρηματοδότησης**

- Το 35%** των ΜμΕ **αναζήτησε χρηματοδότηση** κατά το προηγούμενο εξάμηνο. Συγκεκριμένα,
 - ✓ το 23% των ΜμΕ έκανε αίτηση για τραπεζικό δάνειο,
 - ✓ λιγότερες ήταν οι ανάγκες για εμπορικές πιστώσεις (αίτηση από το 11% των ΜμΕ),
 - ✓ ενώ λοιπές χρηματοδοτήσεις αναζήτησε το 11% των ΜμΕ.
- Το **μέγεθος των επιχειρήσεων** φαίνεται να επηρεάζει την απόφαση για αναζήτηση χρηματοδότησης. Ειδικότερα:
 - ✓ Οι μικρότερες ΜμΕ (μέγεθος 1), αν και είναι εκείνες που αντιμετωπίζουν τα υψηλότερα προβλήματα ρευστότητας, μόλις το 15% αυτών έκανε αίτηση για χρηματοδότηση το προηγούμενο εξάμηνο.
 - ✓ Αντίθετα, οι μεγαλύτερες ΜμΕ (μέγεθος 6) αναζήτησαν χρηματοδότηση σε ποσοστό της τάξης του 1/2, με εντονότερη προτίμηση στο τραπεζικό δάνειο.

* Η κλίμακα 1-6 στο άνω γράφημα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

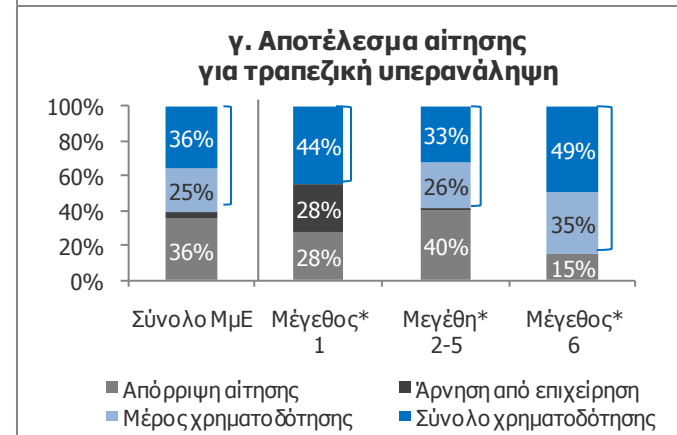
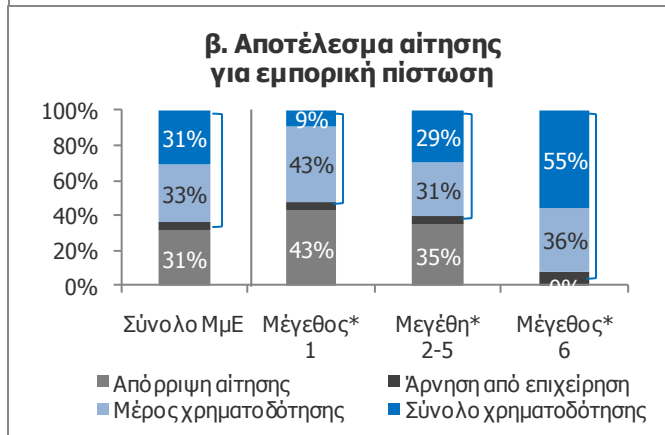
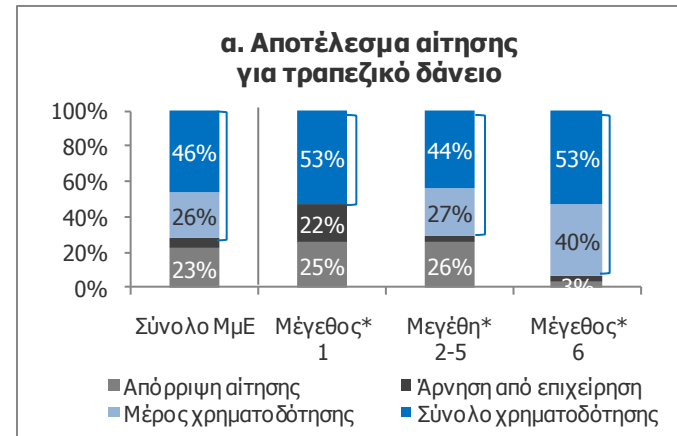
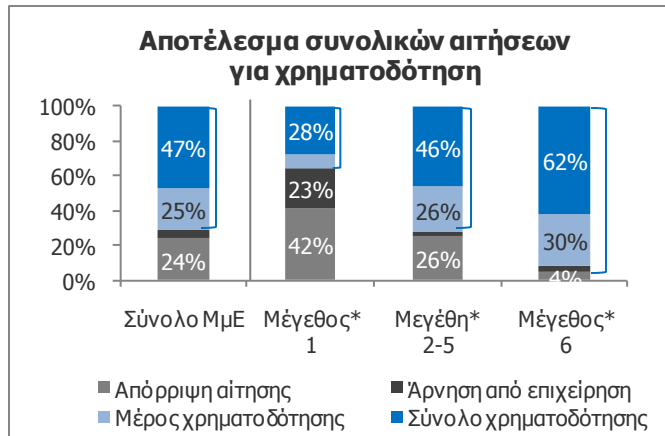
** Σημειώνεται ότι περίπου το 7% των ΜμΕ (ή 20% εκείνων που ζήτησαν χρηματοδότηση) έκανε αίτηση για παραπάνω από μία μορφή χρηματοδότησης. Στο εξής οι αναφορές στο σύνολο χρηματοδότησης λαμβάνουν υπόψη τις απαντήσεις των εταιρειών κατά σειρά προτεραιότητας: για τραπεζικό δάνειο, εμπορική πίστωση, τραπεζική υπερανάληψη και λοιπή χρηματοδότηση.

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Αποτέλεσμα Αιτήσεων Χρηματοδότησης

- Όσον αφορά τα **τραπεζικά δάνεια**, το ½ των αιτήσεων έλαβε το σύνολο της χρηματοδότησης – κάτι που ισχύει για όλα τα μεγέθη των ΜμΕ. Ωστόσο, το αποτέλεσμα του λοιπού ½ των αιτήσεων διαφέρει σημαντικά ανά μέγεθος – το 40% των μεγαλύτερων ΜμΕ έλαβε μέρος της χρηματοδότησης που ζήτησε, ενώ το 47% των μικρότερων είτε αρνήθηκε να λάβει χρηματοδότηση λόγω δυσμενών όρων είτε απορρίφθηκε από την τράπεζα.
- Αν και σε επίπεδο τραπεζικών δανείων ή υπερανάληψης δεν προκύπτει διαφορετική αντιμετώπιση βάσει μεγέθους για την έγκριση **του συνόλου της αιτούμενης χρηματοδότησης**, τα δεδομένα αλλάζουν εντελώς σε επίπεδο εμπορικής πίστωσης (εγκρίσεις σε ποσοστό 55% για τις μεγαλύτερες έναντι μόνο 9% για τις μικρότερες).

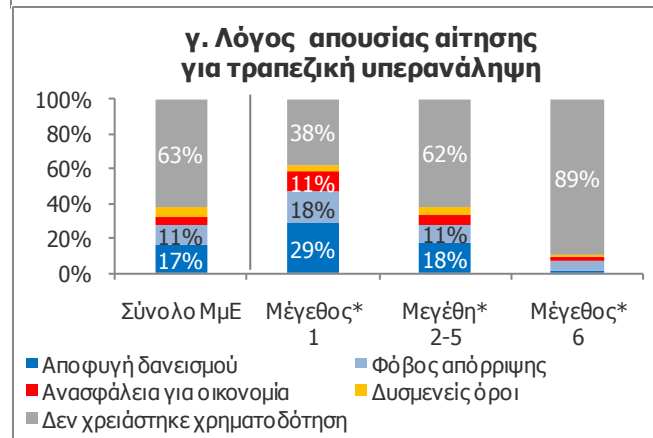
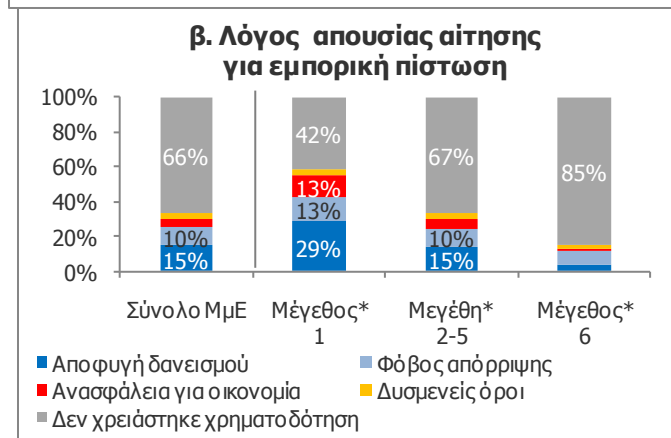
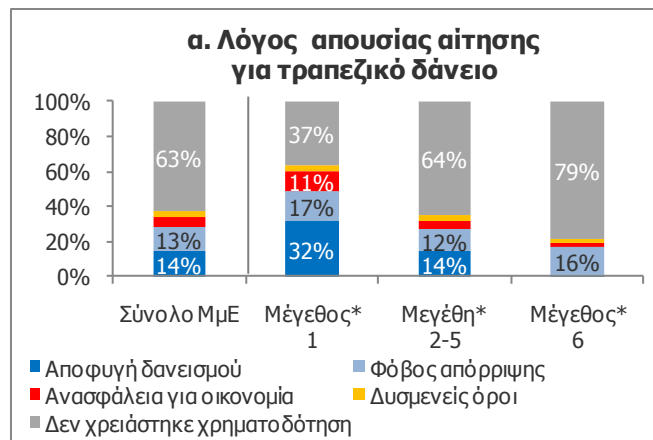
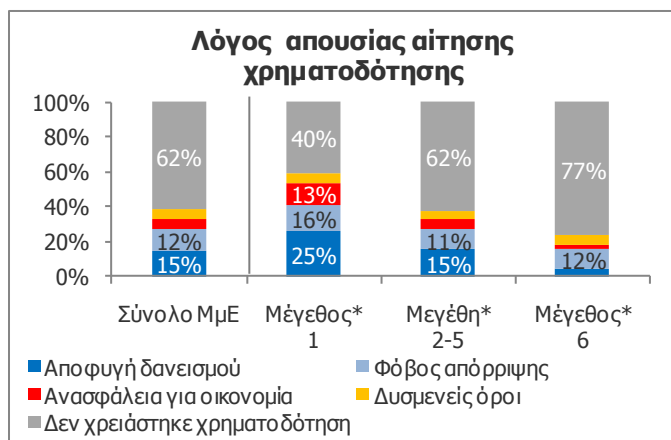
* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Λόγοι που δε ζήτησαν χρηματοδότηση

- Η διαφορετική αντίληψη των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων είναι φανερή από τους **λόγους που δεν προχώρησαν σε αίτηση χρηματοδότησης** κατά το προηγούμενο εξάμηνο. Συνολικά το 62% από τις ΜμΕ που δεν προχώρησαν σε αίτηση οποιασδήποτε μορφής χρηματοδότησης έκρινε πως δεν είχε ανάγκη δανεισμού.
 - ✓ Οι **μεγαλύτερες** ΜμΕ (μέγεθος 6) εκτίμησαν πως δεν χρειάζονται χρηματοδότηση σε ποσοστό 77%, ενώ οι υπόλοιπες δεν προχώρησαν σε αίτηση κυρίως λόγω φόβου απόρριψης.
 - ✓ Μόνο το 40% από τις **μικρότερες** ΜμΕ (μέγεθος 1) έκριναν πως δεν είχαν όντως ανάγκη χρηματοδότησης, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό αυτών (της τάξης του ¼) δήλωσαν ότι αποφεύγουν γενικότερα τον δανεισμό.

* Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

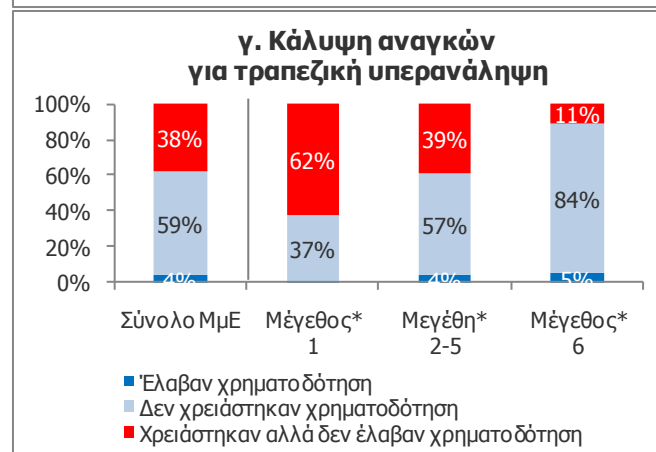
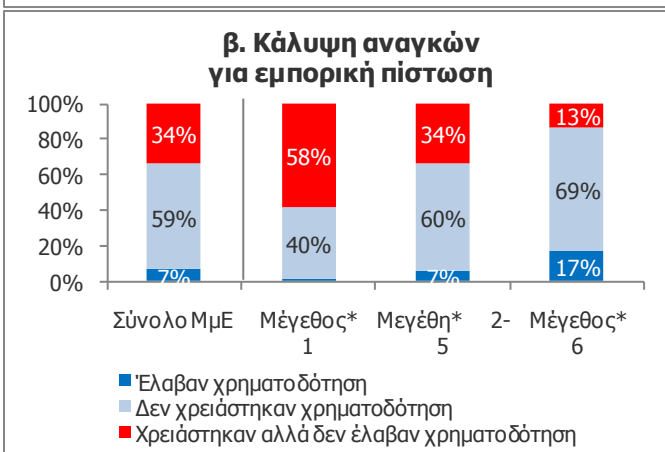
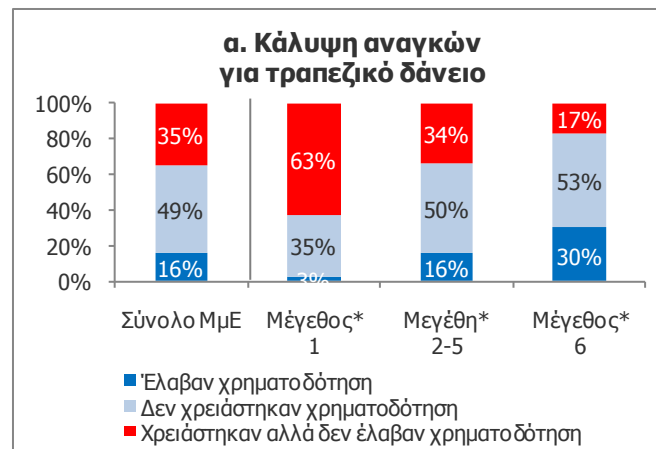
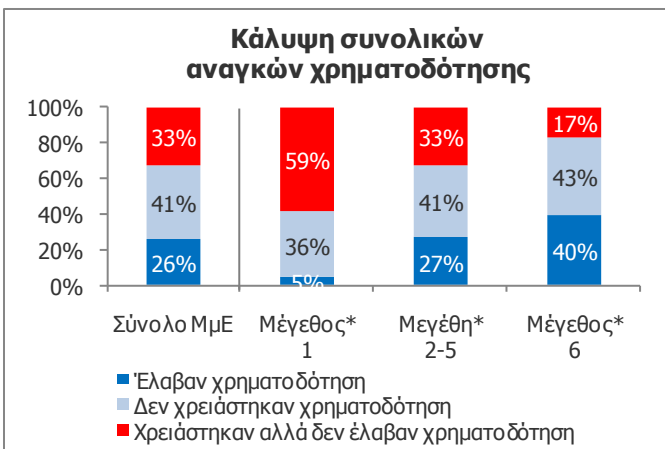

Διαφοροποίηση ανά μέγεθος

Συμπεράσματα για κάλυψη αναγκών χρηματοδότησης

➤ Συνοψίζοντας όσον αφορά την ανάγκη χρηματοδότησης, σημειώνουμε ότι:

- ✓ το 41% του συνόλου των ΜμΕ δήλωσε ότι **δεν χρειάστηκε χρηματοδότηση**,
- ✓ το 26% του συνόλου των ΜμΕ **έλαβε χρηματοδότηση** (που αντιστοιχεί στα 3/4 των ΜμΕ που έκαναν αίτηση)
- ✓ το λοιπό 1/3 των ΜμΕ **χρειάστηκε χρηματοδότηση αλλά δεν μπόρεσε να την λάβει** (κυρίως γιατί δεν έκαναν αίτηση και δευτερευόντως λόγω απόρριψης της αίτησής τους). Μεγαλύτερο είναι το πρόβλημα των μικρότερων ΜμΕ, με ακάλυπτες ανάγκες σε ποσοστό 60% κ.μ.ο., έναντι 17% των μεγαλύτερων ΜμΕ.

*Η κλίμακα 1-6 στα άνω γραφήματα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΜμΕ

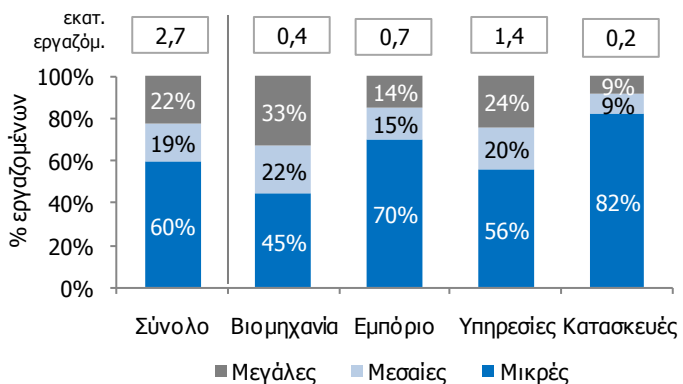
Χαρακτηριστικά εταιρικού τομέα

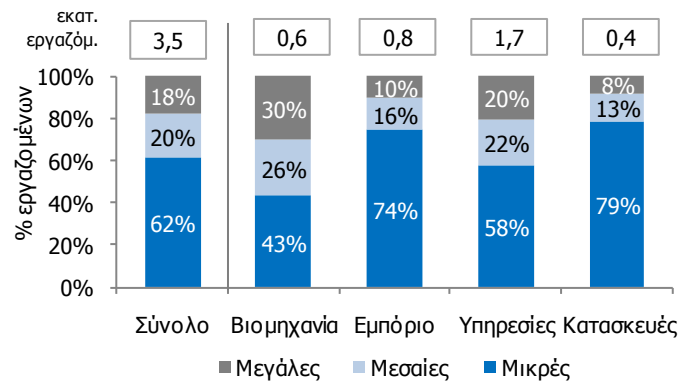
Διάρθρωση αγοράς εργασίας

**Διάρθρωση απασχόλησης 2013:
κατανομή ανά τάξη μεγέθους επιχείρησης**

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα εργατικού δυναμικού (Α' τρίμηνο 2013)

**Διάρθρωση απασχόλησης 2008:
κατανομή ανά τάξη μεγέθους επιχείρησης**

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα εργατικού δυναμικού

- Εξετάζοντας την πορεία της απασχόλησης στο σύνολο του εταιρικού τομέα* κατά τη διάρκεια της κρίσης (διάστημα 2008-2013), διαπιστώνουμε ότι **έχουν χαθεί περίπου 880,000 θέσεις εργασίας** (το 1/4 της απασχόλησης).
- Οι μεγαλύτερες απώλειες σημειώθηκαν στους κλάδους **κατασκευών και βιομηχανίας** (55% και 35% αντίστοιχα), ενώ το εμπόριο περιορίστηκε κατά 20%. Την μικρότερη πτώση παρουσίασαν οι επιχειρήσεις υπηρεσιών (μείωση της απασχόλησης κατά 15%), ωστόσο αυτή είχε σημαντική επίδραση στη συνολική απασχόληση, δεδομένου ότι στο συγκεκριμένο κλάδο απασχολείται διαχρονικά σχεδόν το 1/2 των εργαζομένων του εταιρικού τομέα.
- Η έντονη παρουσία των **μικρομεσαίων επιχειρήσεων** στον εταιρικό τομέα* επιβεβαιώνεται από το μερίδιό τους στη συνολική απασχόληση, που φθάνει το 80% το 2013 (60% για τις μικρές και 20% για τις μεσαίες επιχειρήσεις). Ακόμα μεγαλύτερη είναι η συγκέντρωσή τους στους κλάδους εμπορίου και κατασκευών (της τάξης του 90%).

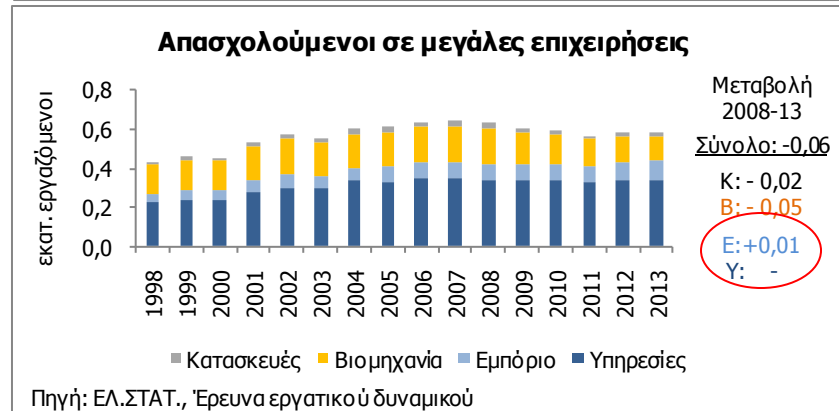
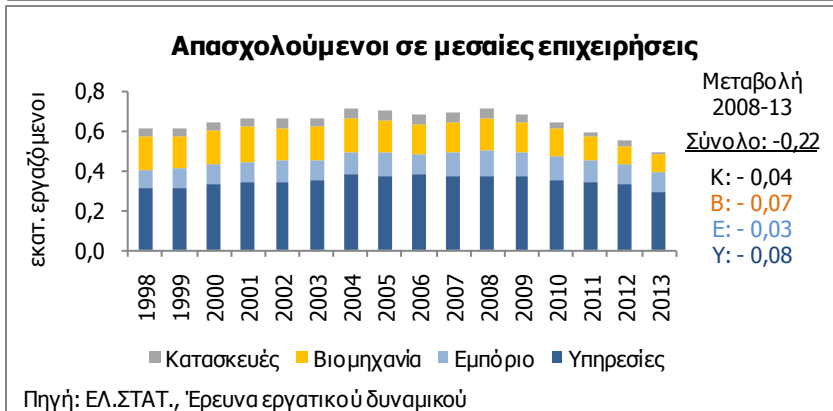
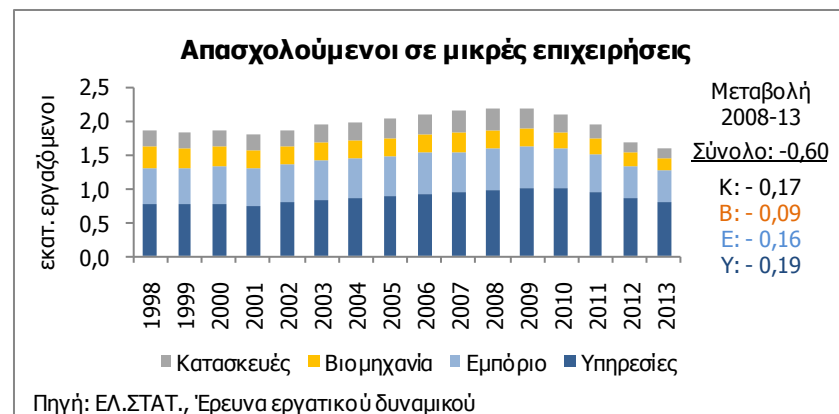
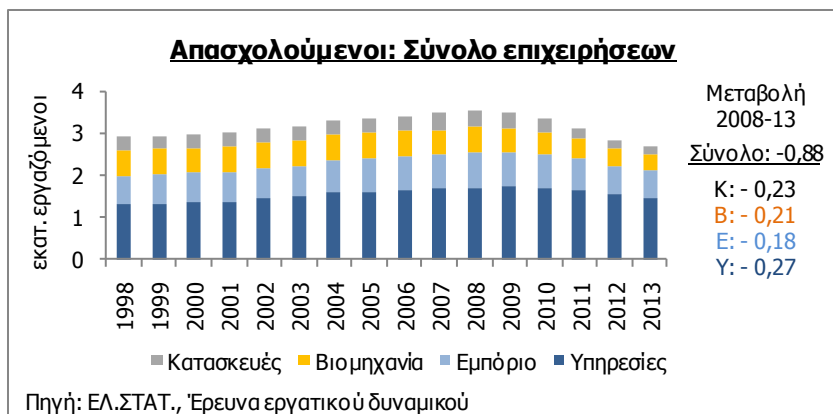
* Τα άνω στοιχεία απασχόλησης αφορούν τοπικές μονάδες επιχείρησης και δεν περιλαμβάνονται οι τομείς γεωργίας-αλιείας, ορυχείων, ηλεκτρικού ρεύματος και χρηματ/κών υπηρεσιών, ενώ εξαιρούνται και οι υπηρεσίες του Δημόσιου τομέα.

** Η τάξη μεγέθους των επιχειρήσεων καθορίζεται από τον αριθμό εργαζομένων που απασχολούν. Για τους σκοπούς της ανάλυσης θεωρούμε μικρές επιχειρήσεις με 1-9 εργαζόμενους, μεσαίες επιχειρήσεις με 10-49 εργαζόμενους, μεγάλες επιχειρήσεις με 50-249 εργαζόμενους και πολύ μεγάλες επιχειρήσεις με περισσότερους από 250 εργαζόμενους.

Πορεία απασχόλησης ανά μέγεθος επιχείρησης

- Ο ευρύτερος κλάδος των ΜμΕ* έχει υποστεί μείωση απασχόλησης της τάξης του 30% (820,000 θέσεις εργασίας), έναντι μόλις 10% των μεγάλων, ενώ σημειώνεται ότι οι **μεγάλες επιχειρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών**** κατάφεραν να διατηρήσουν σταθερή την απασχόλησή τους στο διάστημα 2008-2013.
- Εστιάζοντας στην απασχόληση ανά μέγεθος επιχειρήσεων διαπιστώνουμε πως το 70% της πτώσης εντοπίζεται στις **μικρές επιχειρήσεις****, από τις οποίες χάθηκαν 600,000 θέσεις εργασίας.

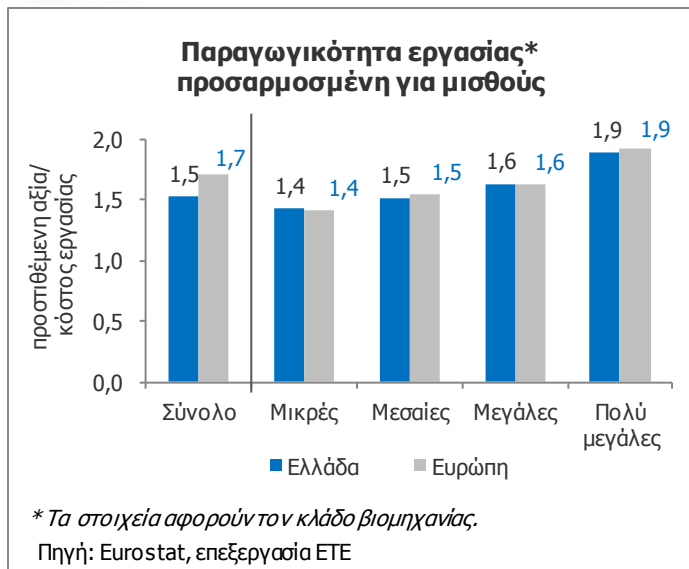

* Τα άνω στοιχεία απασχόλησης αφορούν τοπικές μονάδες επιχείρησης και δεν περιλαμβάνονται οι τομείς γεωργίας-αλιείας, ορυχείων, ηλεκτρικού ρεύματος και χρηματ/κών υπηρεσιών, ενώ εξαιρούνται και οι υπηρεσίες του Δημόσιου τομέα.

** Η τάξη μεγέθους των επιχειρήσεων καθορίζεται από τον αριθμό εργαζομένων που απασχολούν. Για τους σκοπούς της ανάλυσης θεωρούμε μικρές επιχειρήσεις με 1-9 εργαζόμενους, μεσαίες επιχειρήσεις με 10-49 εργαζόμενους, μεγάλες επιχειρήσεις με 50-249 εργαζόμενους και πολύ μεγάλες επιχειρήσεις με περισσότερους από 250 εργαζόμενους.

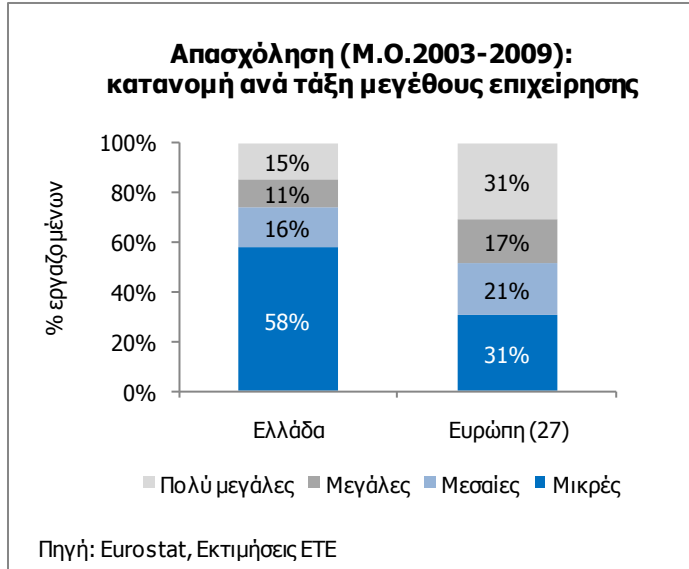

Παραγωγικότητα εργασίας: Ελλάδα - Ευρώπη

➤ Η παραγωγικότητα εργασίας* φαίνεται να αυξάνεται όσο αυξάνεται το **μέγεθος των επιχειρήσεων**. Ενδεικτικά, από στοιχεία για βιομηχανικές επιχειρήσεις προκύπτει ότι για κάθε ευρώ που λαμβάνει ως μισθό ο μέσος εργαζόμενος, προσφέρει προστιθέμενη αξία €2 στις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, έναντι περίπου €1,5 στις μικρές.

➤ Αυτό το γεγονός επηρεάζει αρνητικά την παραγωγικότητα εργασίας του εγχώριου εταιρικού τομέα, στον οποίο οι απασχολούμενοι σε μικρές επιχειρήσεις φθάνουν το 60% κατά μέσο όρο στο διάστημα 2003-2009 (έναντι 30% στην Ευρώπη)*. Συνεπώς, ενώ οι παραγωγικότητες για κάθε τάξη μεγέθους είναι αντίστοιχες σε Ελλάδα και Ευρώπη, η **συνολική παραγωγικότητα** είναι χαμηλότερη στην Ελλάδα, λόγω μεγαλύτερης βαρύτητας των μικρών επιχειρήσεων στην απασχόληση.

* Τα στοιχεία αφορούν τον κλάδο της βιομηχανίας.

** Η τάξη μεγέθους των επιχειρήσεων καθορίζεται από τον αριθμό εργαζομένων που απασχολούν. Για τους σκοπούς της ανάλυσης θεωρούμε μικρές επιχειρήσεις με 1-9 εργαζόμενους, μεσαίες επιχειρήσεις με 10-49 εργαζόμενους, μεγάλες επιχειρήσεις με 50-249 εργαζόμενους και πολύ μεγάλες επιχειρήσεις με περισσότερους από 250 εργαζόμενους. 26

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΜμΕ

Ευρήματα έρευνας ΕΤΕ

Κόστος εργασίας

Σε μια περίοδο έντονης συρρίκνωσης, οι ΜμΕ συγκράτησαν το κόστος εργασίας...

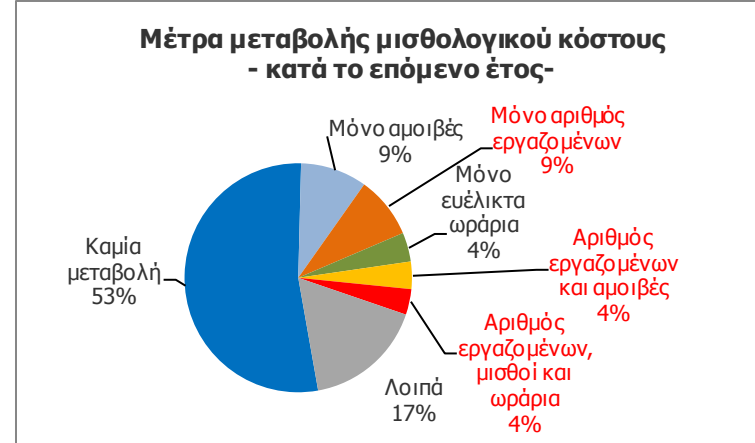
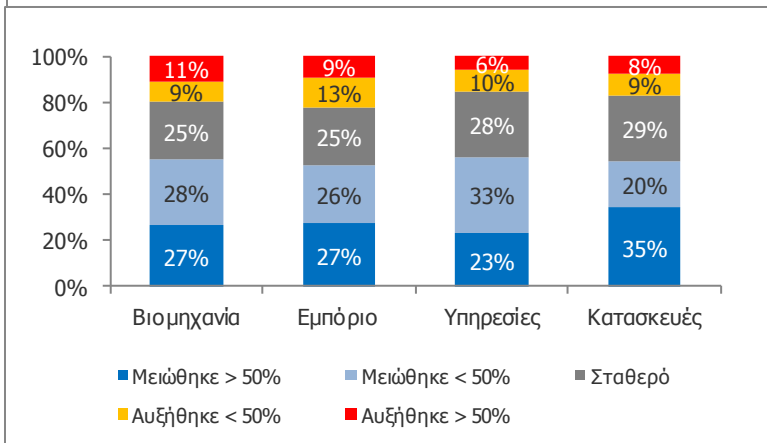
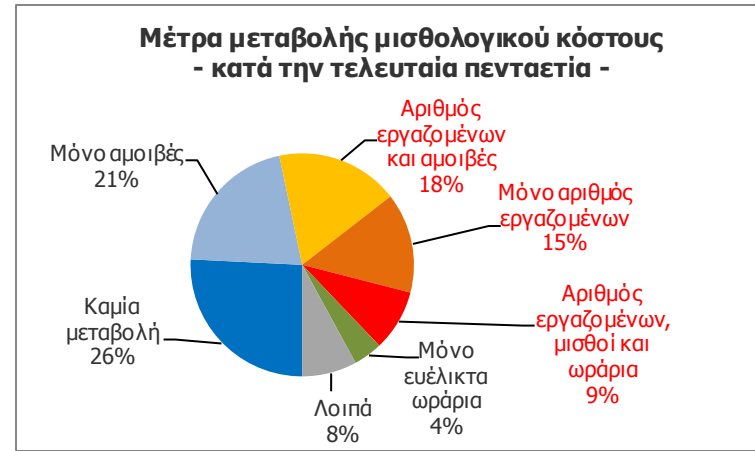
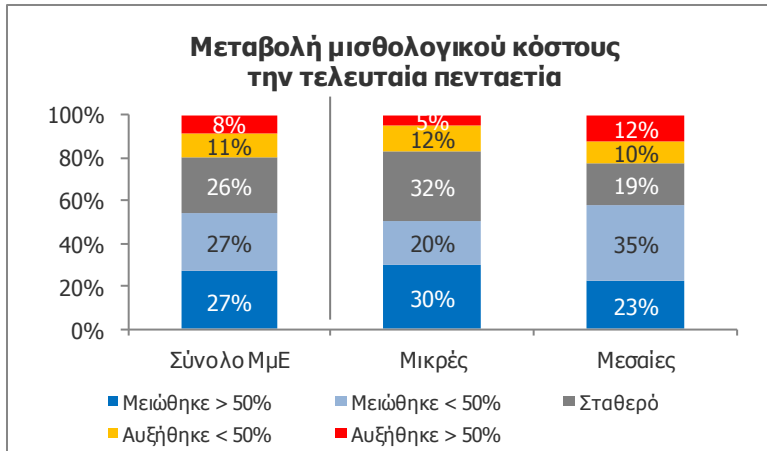
- Σημαντική ευελιξία από τις ΜμΕ αποκαλύπτουν τα στοιχεία της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, η μείωση του μέσου μισθού ανά εργαζόμενο σε συνδυασμό με τις απολύσεις κατάφεραν να συγκρατήσουν το **κόστος εργασίας σε ένα σταθερό ποσοστό των εσόδων** (27% των εσόδων το 2012 από 29% το 2007). Η εξέλιξη αυτή αποτελεί θετικό σημάδι αναδιάρθρωσης, ειδικά στην τρέχουσα συγκυρία κατάρρευσης των εσόδων των ΜμΕ (πτώση 50% την τελευταία πενταετία, δείτε σελίδα 7).
- Ειδικότερα, ο περιορισμός του κόστους εργασίας κατά περίπου 50% επιτεύχθηκε μέσω:
 - ✓ Μείωσης του **μέσου μισθού ανά εργαζόμενο**, που συνέβαλε στη μείωση του κόστους εργασίας κατά 28%
 - ✓ Μείωσης του **αριθμού απασχολούμενων**, η οποία οδήγησε σε μείωση του κόστους εργασίας κατά 25%
- Επιπλέον, οι ΜμΕ φαίνεται να πέτυχαν παρόμοια συγκράτηση με των μισθολογικών εξόδων τους και για τα μη μισθολογικά τους έξοδα, καθώς η **δομή του κόστους** τους έμεινε σταθερή.

Κόστος εργασίας

... με αποτέλεσμα το 1/2 των ΜμΕ να μην σκοπεύει να προχωρήσει σε περαιτέρω μεταβολές του μισθολογικού του κόστους κατά το επόμενο έτος

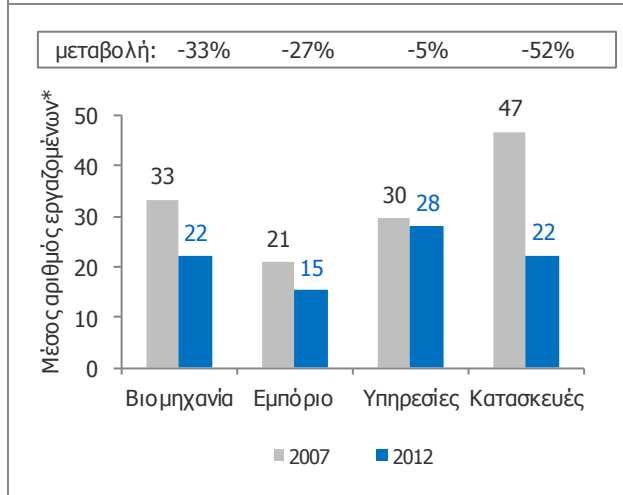
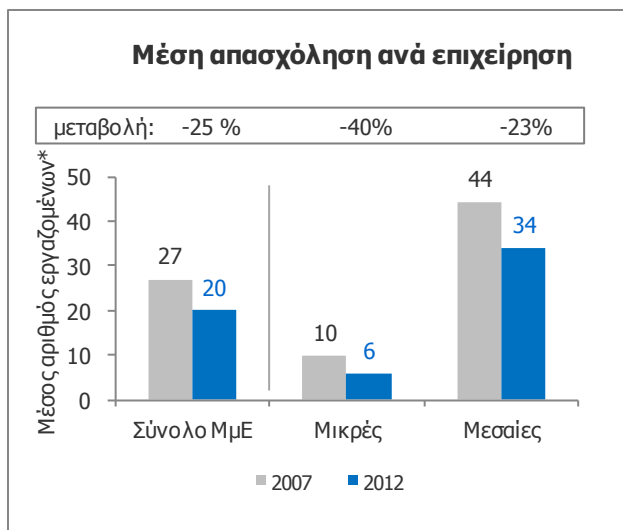
- Αν και τα 3/4 των ΜμΕ προχώρησαν σε μεταβολές του μισθολογικού κόστους κατά την προηγούμενη πενταετία, πάνω από το 1/2 των ΜμΕ δε σκοπεύει να μεταβάλλει το μισθολογικό του κόστος κατά το επόμενο έτος.
- Περίπου το 1/4 των ΜμΕ κατέφυγε σε **απολύσεις** και **μειώσεις μισθών** κατά την προηγούμενη πενταετία, ένα ακόμα 21% μετέβαλε μόνο μισθούς και ένα ακόμα 15% άλλαξε μόνο αριθμό εργαζομένων.
- Από τις ΜμΕ που κατέφυγαν σε απολύσεις, το 84% **κρίνει τους εργαζόμενους** βάσει ικανοτήτων και το 12% βάσει κόστους (σημαντικότερο για τις μικρότερες ΜμΕ, που αποφασίζουν βάσει κόστους σε ποσοστό 30%).

Απασχόληση

Σημαντική μείωση της μέσης απασχόλησης ανά επιχείρηση, ειδικά στις μικρότερες

* Τα στοιχεία αφορούν το ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης για εργαζόμενους πλήρους, μερικής και εποχικής απασχόλησης (όχι εξωτερικούς συνεργάτες).

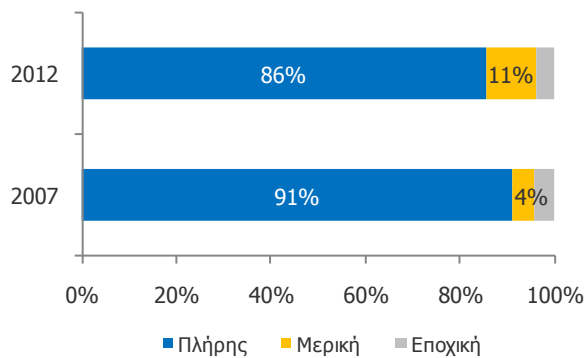
- Εξετάζοντας την πορεία της απασχόλησης στις ΜμΕ, όπως αυτές εκπροσωπούνται στην τρέχουσα έρευνα συγκυρίας, διαπιστώνουμε πως ο **μέσος αριθμός εργαζομένων ανά επιχείρηση** έχει μειωθεί κατά 25% την τελευταία πενταετία (σε 20 άτομα το 2012 από 27 το 2007).
- Οι **μικρές** επιχειρήσεις** φαίνεται να είναι πιο ευάλωτες, με πώση της μέσης απασχόλησης κατά 40% (6 εργαζόμενοι κ.μ.ο. το 2012 από 10 το 2007), έναντι 23% για τις μεσαίες (34 εργαζόμενοι κ.μ.ο. το 2012 από 44 το 2007).
- Όσον αφορά την διάκριση σε κλάδους δραστηριοποίησης:
 - ✓ Μεγαλύτερες απώλειες παρατηρήθηκαν στον κλάδο **κατασκευαστικών ΜμΕ**, όπου το επίπεδο απασχόλησης ανά επιχείρηση περιορίστηκε στο μισό κατά την τελευταία πενταετία.
 - ✓ Ενώ μεγαλύτερες ήταν οι αντιστάσεις του κλάδου **υπηρεσιών**, όπου η απασχόληση ανά επιχείρηση μειώθηκε κατά μόλις 5% την τελευταία πενταετία.

Απασχόληση

Οι πιο ευέλικτες μορφές εργασίας κερδίζουν έδαφος

Σύνθεση απασχόλησης ΜμΕ

* Τα στοιχεία αφορούν το ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης για εργαζόμενους πλήρους, μερικής και εποχικής απασχόλησης (όχι εξωτερικούς συνεργάτες).

Εξωτερικοί συνεργάτες

➤ Η πτώση της **απασχόλησης** την τελευταία πενταετία φαίνεται να συνοδεύτηκε από αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας σε ΜμΕ:

- ✓ Αύξηση σημειώθηκε στη συνεισφορά της **μερικής** απασχόλησης που έφτασε στο 11% των εργαζομένων το 2012, από 4% το 2007.
- ✓ Η αύξηση αυτή έγινε εις βάρος της **πλήρους** απασχόλησης (86% το 2012, από 91% το 2007), ενώ μικρό μερίδιο της τάξης του 3% συνεχίζει να καταλαμβάνει η **εποχική** εργασία.

➤ Εκτός από την τακτική απασχόληση, οι ΜμΕ σε σημαντικό βαθμό επωφελούνται από την εύελικτη μορφή απασχόλησης που τους προσφέρει η χρήση **εξωτερικών συνεργατών** (για τους οποίους η επιχειρήση δεν επιβαρύνεται με εργοδοτικές εισφορές καθώς και αποζημιώσεις σε περίπτωση καταγγελίας συμβάσεων). Ο μέσος αριθμός εξωτερικών συνεργατών μειώθηκε την τελευταία πενταετία με ρυθμό παρόμοιο με της λοιπής απασχόλησης. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι:

- ✓ Στη βιομηχανία, ο μέσος αριθμός εξωτερικών συνεργατών αυξήθηκε (6 εξωτερικοί συνεργάτες ανά βιομηχανία το 2012 από 3 το 2007),
- ✓ Στον κλάδο κατασκευών, όπου γίνεται εκτεταμένη χρήση εξωτερικών συνεργατών, αυτοί μειώθηκαν σημαντικά (18 εξωτερικοί συνεργάτες ανά επιχείρηση το 2012 από 48 το 2007).

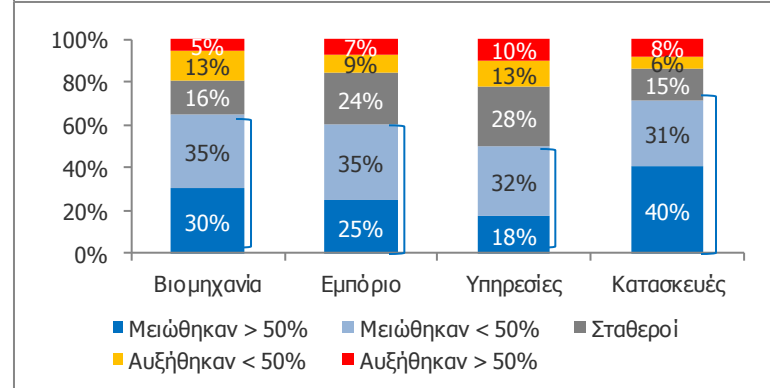
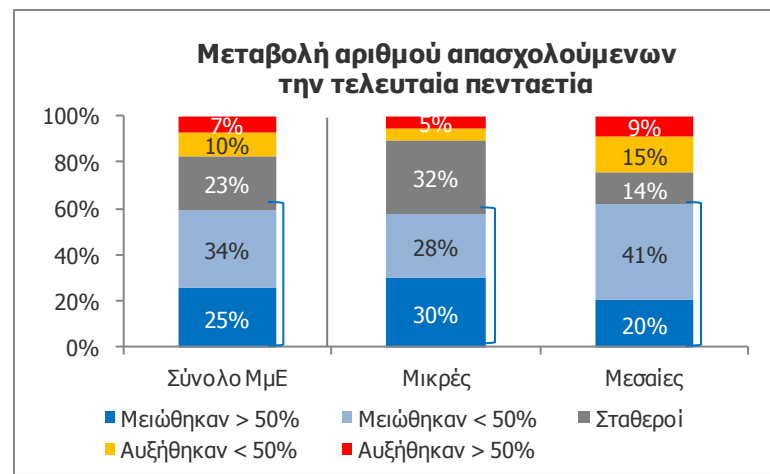
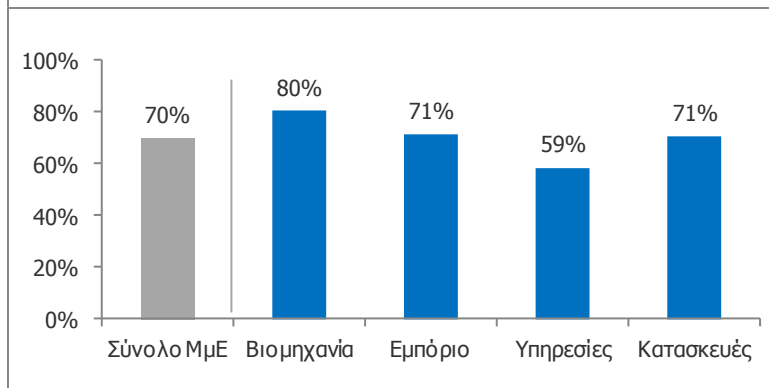
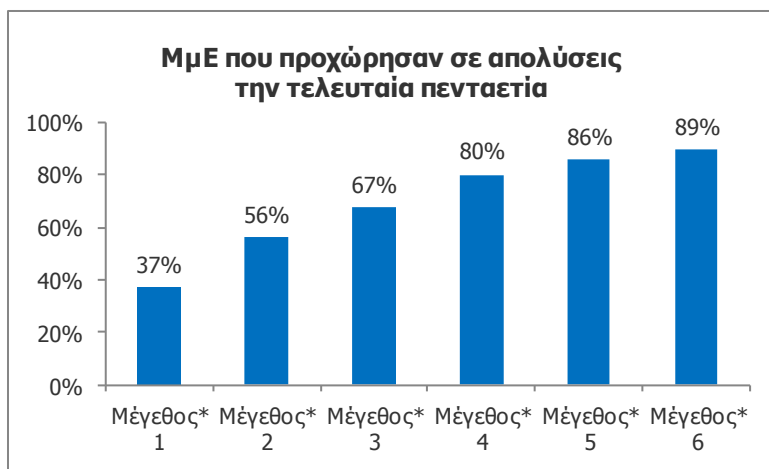
➤ Επιπλέον, σημειώνουμε ότι, λόγω της δυσμενούς συγκυρίας, το 45% των ΜμΕ αναγκάστηκε να **καθυστερήσει την καταβολή μισθών** την τελευταία διετία, με μέση καθυστέρηση 1,5 μήνα.

Απασχόληση

Η πλειοψηφία των ΜμΕ κατέφυγε σε απολύσεις την προηγούμενη πενταετία...

- Η δυσμενής συγκυρία οδήγησε το 70% των ΜμΕ σε **απολύσεις**, με το φαινόμενο να είναι εντονότερο στον κλάδο βιομηχανίας και στις μεσαίες επιχειρήσεις (90% των μεγαλύτερων ΜμΕ, έναντι 40% των μικρότερων).
- Ωστόσο, καθώς στο συγκεκριμένο διάστημα πραγματοποιήθηκαν και προσλήψεις εργαζομένων, λιγότερες ήταν οι ΜμΕ που κατέληξαν να έχουν **μικρότερο αριθμό εργαζομένων** το 2012 σε σχέση με το 2007 (της τάξης του 60%). Επιπλέον, καθώς οι μεσαίες επιχειρήσεις έκαναν και περισσότερες προσλήψεις, οδηγήθηκαν σε μικρότερη μείωση της μέσης απασχόλησης (23% έναντι 40% για τις μικρές επιχειρήσεις).

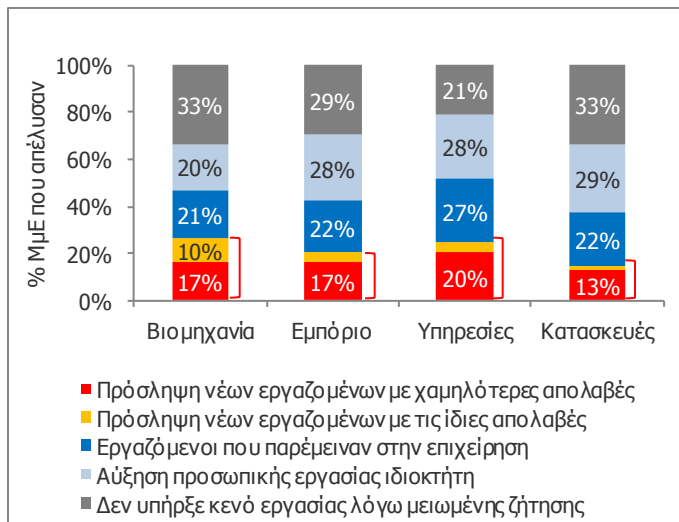

* Η κλίμακα 1-6 στο άνω γράφημα αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10).

Απασχόληση

... οι οποίες σε μικρό βαθμό καλύφθηκαν από προσλήψεις χαμηλόμισθων

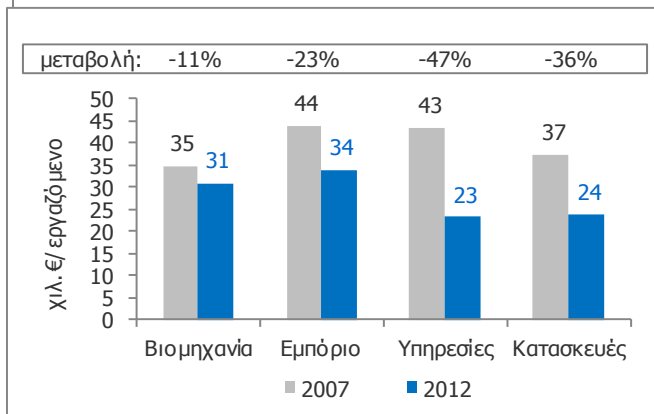
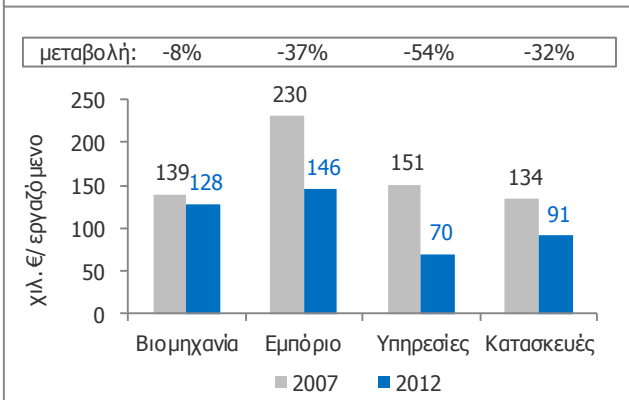
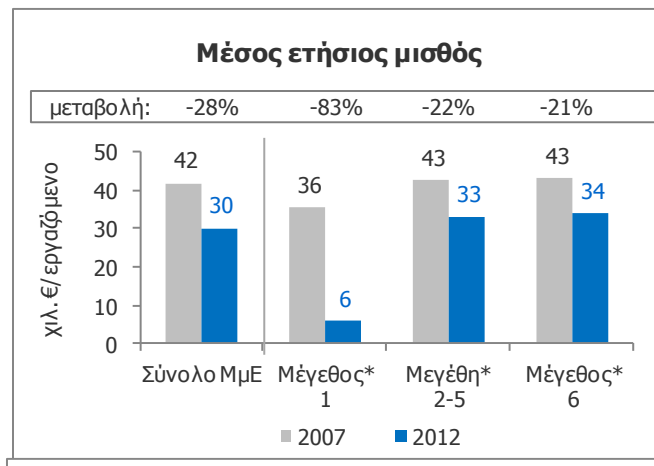
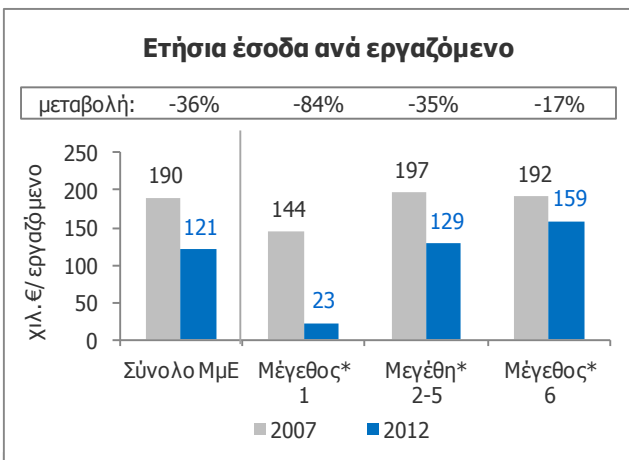
- Εστιάζοντας στο **θέμα των προσλήψεων που έδρασαν αντισταθμιστικά για τις απολύσεις**, σημειώνουμε ότι το 22% των επιχειρήσεων που έκαναν απολύσεις προχώρησε παράλληλα σε προσλήψεις. Τα ¾ των ΜμΕ που προχώρησαν σε επαναπροσλήψεις προέβλεπαν **χαμηλότερες απολαβές**. Αυτή τη στρατηγική ακολούθησαν σε μεγαλύτερο βαθμό οι μεσαίες επιχειρήσεις (28% έναντι 16% των μικρών) και ο κλάδος της βιομηχανίας.
- Περίπου οι μισές από τις εταιρείες που προχώρησαν σε απολύσεις κάλυψαν το κενό που δημιουργήθηκε μέσω **αυξημένης προσωπικής εργασίας του ιδιοκτήτη** και των εργαζομένων που παρέμειναν στην επιχείρηση.
- Λόγω μειωμένης ζήτησης, το υπόλοιπο ¼ των ΜμΕ δεν εντόπισε κάποιο **κενό απασχόλησης από τις απολύσεις** των προηγούμενων ετών. Σχετικά μεγαλύτερες ανάγκες φαίνεται να δημιουργήθηκαν στις μεσαίες επιχειρήσεις και στον κλάδο υπηρεσιών.

Μισθοί

Δεν ήταν αρκετές οι απολύσεις για να σταθεροποιήσουν την παραγωγικότητα - χρειάστηκαν και μειώσεις μισθών

- Παρά τη μείωση της απασχόλησης, τα έσοδα ανά εργαζόμενο περιορίστηκαν κατά 36% την τελευταία πενταετία – με την πτώση να είναι εντονότερη στις **μικρές επιχειρήσεις**. Συνεπώς, για να παραμείνει σχετικά σταθερό το επίπεδο της παραγωγικότητας, απαιτήθηκαν μειώσεις μισθών της τάξης του 28% (με την πτώση στις μικρότερες να ξεπερνά το 80%).
- Όσον αφορά **επιμέρους κλάδους**, η πτώση των εσόδων ανά εργαζόμενο ήταν πολύ ισχυρή στις υπηρεσίες (όπου η απασχόληση περιορίστηκε λιγότερο), ελάχιστη στη βιομηχανία (όπου έγιναν επιθετικές απολύσεις). Υπό αυτές τις συνθήκες, η βιομηχανία δε χρειάστηκε να περιορίσει σημαντικά τον μέσο μισθό για να συγκρατήσει το κόστος εργασίας, αντίθετα στις υπηρεσίες παρατηρήθηκε κάθετη μείωση του μέσου μισθού.

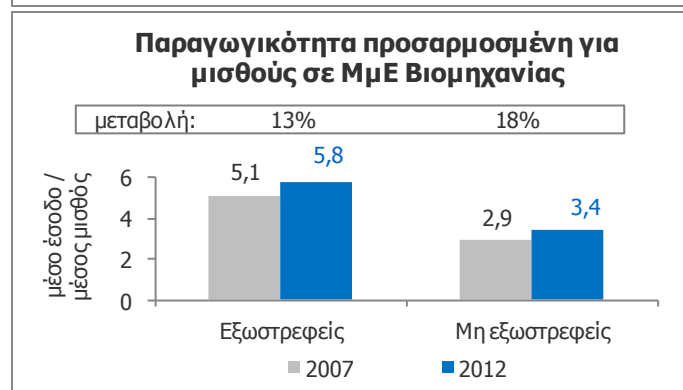
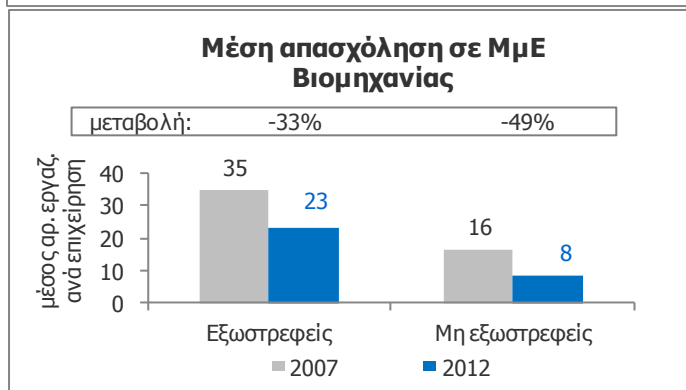
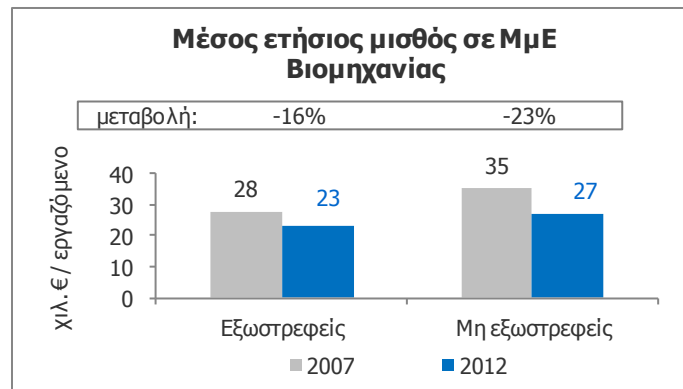
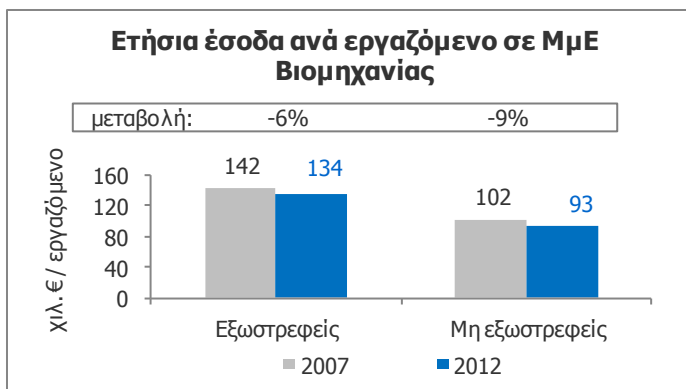

Παραγωγικότητα ανά κλάδο

Βιομηχανία

- Οι **εξωστρεφείς** ΜμΕ βιομηχανίας φαίνεται πως προχώρησαν σε λιγότερες απολύσεις συγκριτικά με τις μη εξωστρεφείς κατά την τελευταία πενταετία (πτώση απασχόλησης 33%, έναντι 50% αντίστοιχα).
- Η προσαρμογή της απασχόλησης και στις δύο κατηγορίες βιομηχανικών ΜμΕ ήταν επαρκής ώστε να ανταποκριθούν σε μεγάλο βαθμό στην πτώση εσόδων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα **έσοδα ανά εργαζόμενο** να σημειώσουν μικρή πτώση 6% στις εξωστρεφείς (που παραμένουν οι πλέον παραγωγικές) και 9% στις μη εξωστρεφείς (έναντι πτώσης 36% για το σύνολο του εταιρικού τομέα).
- Αξίζει να σημειωθεί ότι ο **μέσος μισθός** μειώθηκε περισσότερο από τα έσοδα ανά εργαζόμενο, τόσο στις εξωστρεφείς (πτώση 16% έναντι 6% αντίστοιχα) όσο και στις μη εξωστρεφείς βιομηχανίες (πτώση 23% έναντι 9% αντίστοιχα), με αποτέλεσμα η **παραγωγικότητα προσαρμοσμένη για τους μισθούς** να αυξάνεται (παραμένοντας υψηλότερη στις εξωστρεφείς βιομηχανίες).

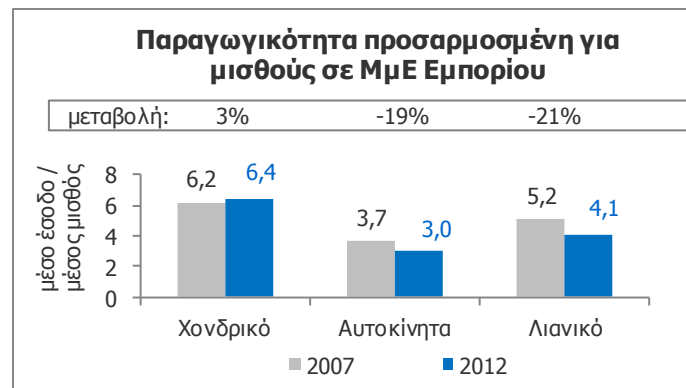
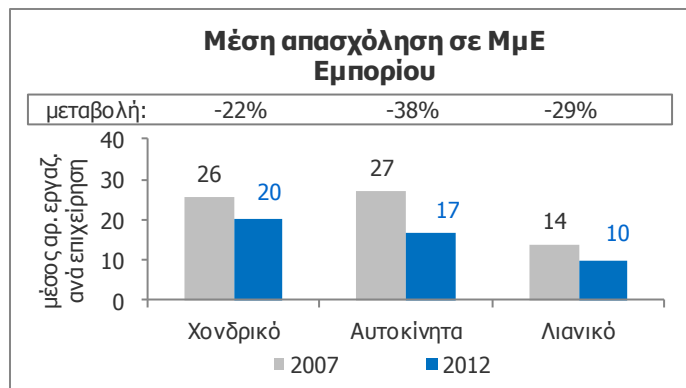
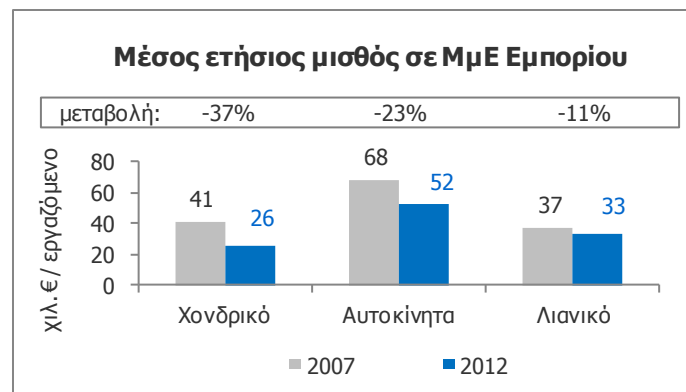
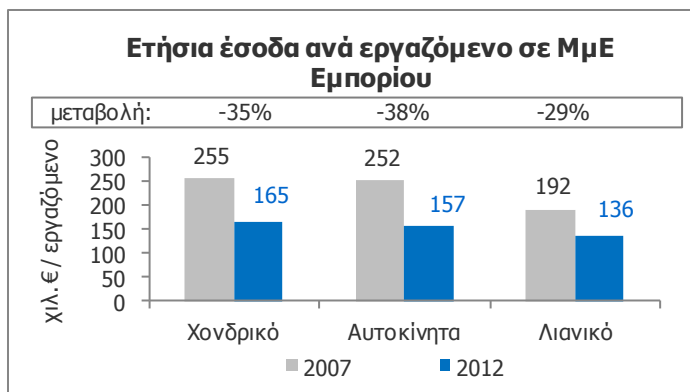

Παραγωγικότητα ανά κλάδο

Εμπόριο

- Μεταξύ των κλάδων εμπορίου, το **εμπόριο αυτοκινήτων** παρά το γεγονός ότι έχει πραγματοποιήσει έντονη μείωση απασχόλησης (38%, έναντι 29% στο λιανικό και 22% στο χονδρικό), σημείωσε την μεγαλύτερη πτώση εσόδων ανά εργαζόμενο την τελευταία πενταετία.
- Οι **χονδρέμποροι** αντέδρασαν λιγότερο δυναμικά σε όρους απασχόλησης (την οποία περιορίσαν κατά 22%), ωστόσο κατάφεραν να αυξήσουν την – ήδη υψηλή – παραγωγικότητά τους, περιορίζοντας το μέσο μισθό κατά 37% (έναντι 23% στο εμπόριο αυτοκινήτων και 11% στο λιανικό εμπόριο).

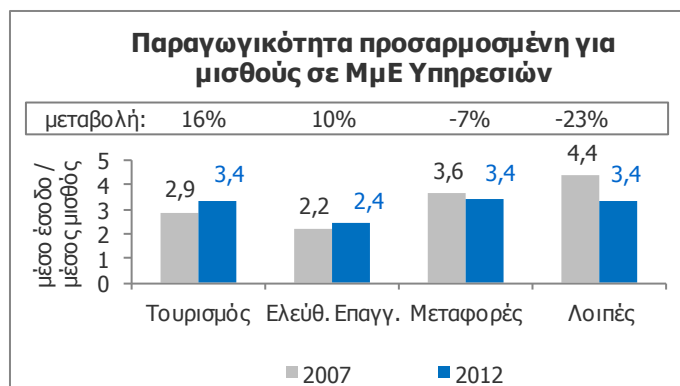
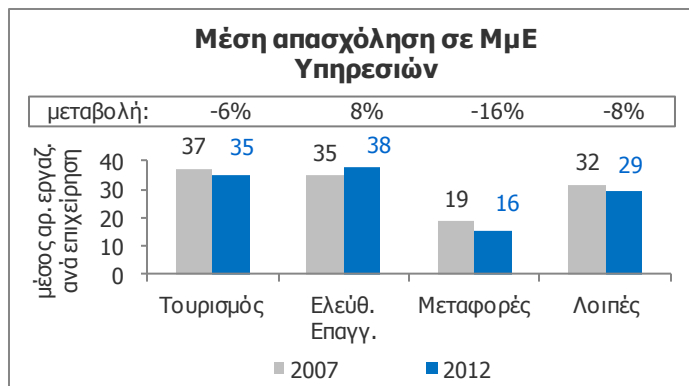
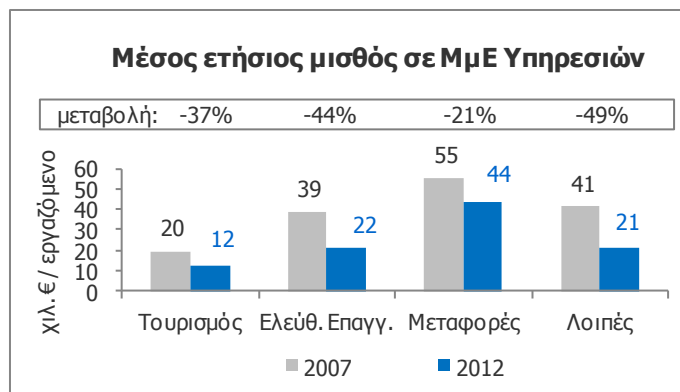
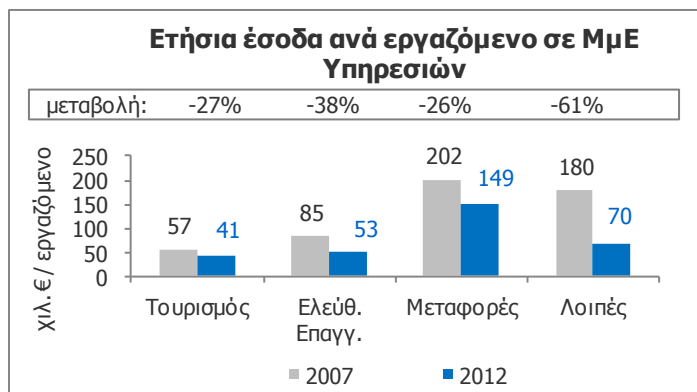

Παραγωγικότητα ανά κλάδο

Υπηρεσίες

- Όσον αφορά τους επιμέρους τομείς του κλάδου υπηρεσιών, η μείωση απασχόλησης στις ΜμΕ μεταφορών ήταν αρκετή για να διατηρήσουν τα υψηλότερα **έσοδα ανά εργαζόμενο** μεταξύ των ΜμΕ υπηρεσιών. Εντονότερη μείωση στα έσοδα ανά εργαζόμενο σημείωσαν οι ελεύθεροι επαγγελματίες, λόγω μικρής αύξησης στη μέση απασχόληση κατά 8% την τελευταία πενταετία.
- Λαμβάνοντας υπόψη και τη μείωση του μέσου μισθού ανά εργαζόμενο, οι τομείς υπηρεσιών που ξεχωρίζουν σε όρους **παραγωγικότητας προσαρμοσμένης για μισθούς** είναι ο τουρισμός και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι οποίοι κατάφεραν να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους την τελευταία πενταετία.

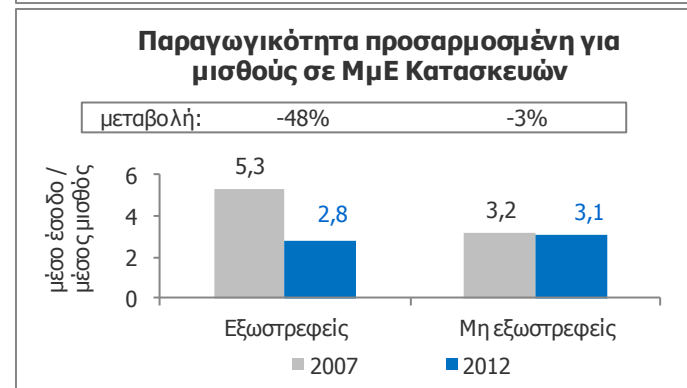
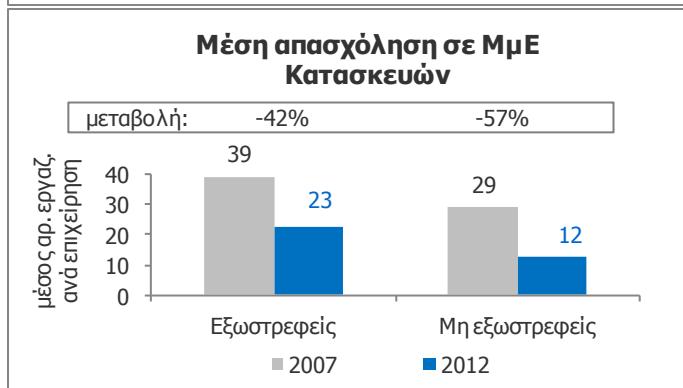
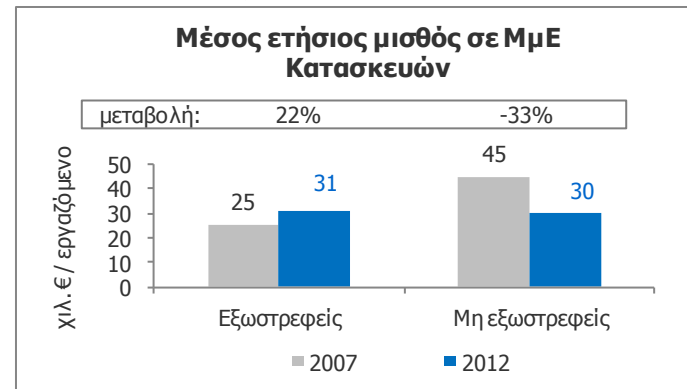
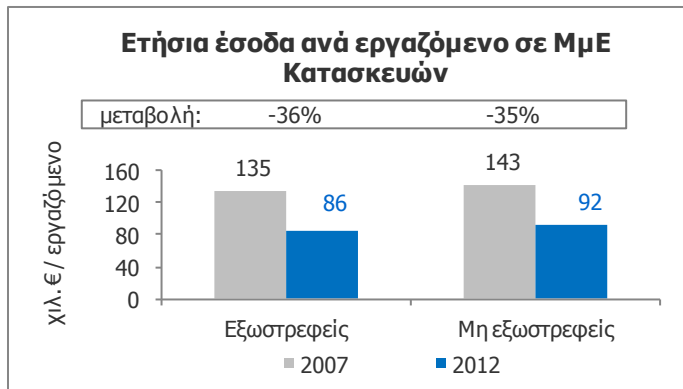

Παραγωγικότητα ανά κλάδο

Κατασκευές

- Αντίστοιχα με τον κλάδο βιομηχανίας, οι **εξωστρεφείς** ΜμΕ κατασκευών **μείωσαν προσωπικό** σε μικρότερο βαθμό έναντι των μη εξωστρεφών κατά την τελευταία πενταετία.
- Λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβολές στα έσοδα ανά εργαζόμενο και στο μέσο μισθό, η **προσαρμοσμένη παραγωγικότητα**:
 - ✓ παρέμεινε σχετικά σταθερή στις **μη εξωστρεφείς** κατασκευαστικές, οι οποίες μείωσαν το μέσο μισθό αντίστοιχα με την πώση στο μέσο ετήσιο έσοδο
 - ✓ μειώθηκε σημαντικά (σχεδόν 50%) στις **εξωστρεφείς** εταιρείες του κλάδου, οι οποίες έχασαν το πλεονέκτημα που είχαν πριν μία πενταετία έναντι των μη εξωστρεφών (στοιχείο που αποτυπώνεται και στο δείκτη εμπιστοσύνης, δείτε σελίδα 16). Η δυσμενής θέση του συγκεκριμένου τομέα επιβεβαιώνεται και από την ύπαρξη υπεράριθμων εργαζομένων (40% πλεονάζον προσωπικό στις εξωστρεφείς κατασκευαστικές, έναντι 28% στις μη εξωστρεφείς και 20% για το σύνολο των ΜμΕ).

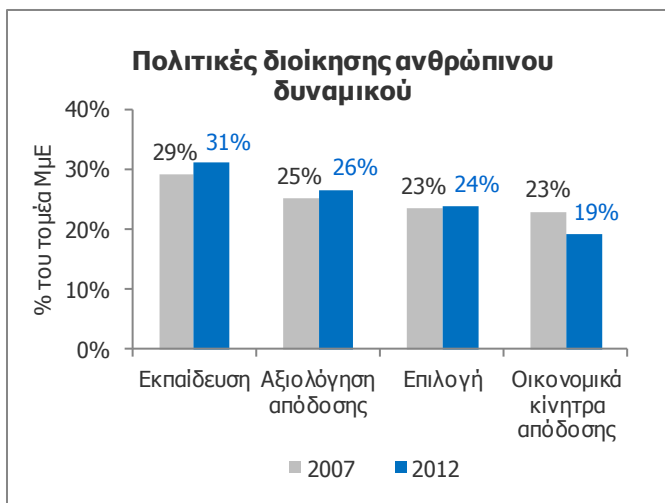

Πολιτικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού

* Η κλίμακα 1-6 αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

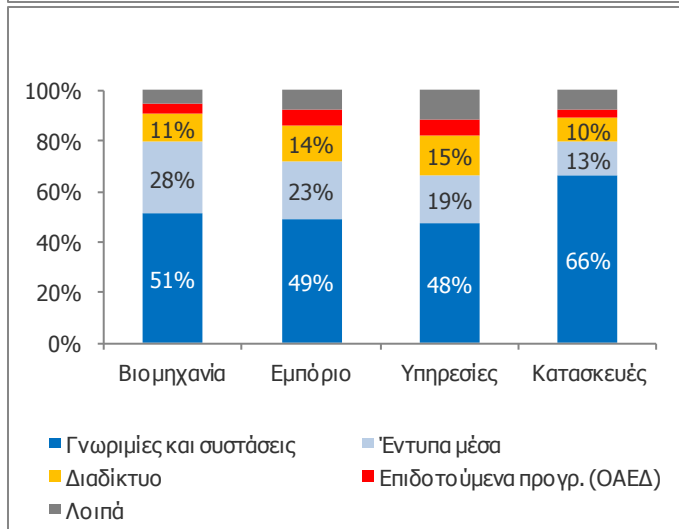
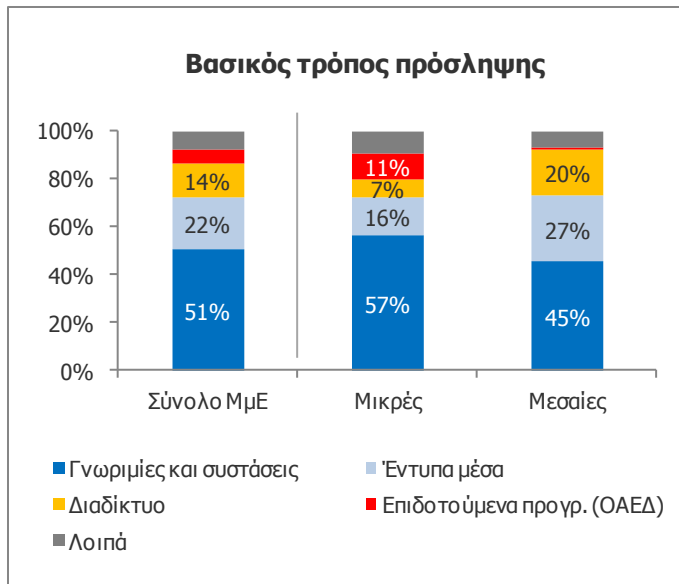

- Περνώντας στη γενικότερη στάση των ΜμΕ όσον αφορά τη **διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού**, διαπιστώνουμε ότι πάνω από τις μισές διαθέτουν συγκεκριμένες πολιτικές και διαδικασίες για αυτό το θέμα.
- Η οργάνωση φαίνεται να είναι καλύτερη όσο αυξάνεται το **μέγεθος** των επιχειρήσεων, με μόλις το ¼ των μικρότερων ΜμΕ να έχουν ορίσει πολιτικές (με πτωτική τάση την τελευταία πενταετία), έναντι 82% των μεγαλύτερων ΜμΕ (με αυξητική τάση την τελευταία πενταετία).
- Όσον αφορά τις επιμέρους **πολιτικές** που ακολουθούν οι ΜμΕ:
 - ✓ Συνηθέστερη πολιτική είναι η **εκπαίδευση προσωπικού** (της τάξης του 30% των ΜμΕ), με εντεινόμενη σημασία την τελευταία πενταετία.
 - ✓ Λιγότερο συχνή είναι η ύπαρξη **οικονομικών κινήτρων απόδοσης** (λιγότερο του 20% των ΜμΕ), ενώ η σημασία της συγκεκριμένης πολιτικής διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού έχει περιοριστεί λόγω της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας.

Πολιτικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού

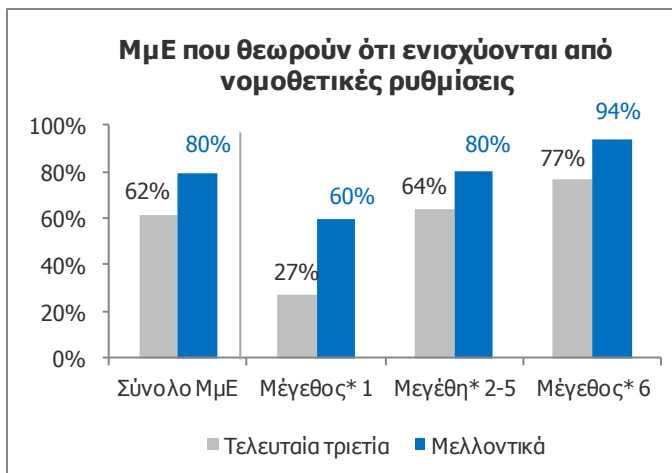
Επιλογή προσωπικού

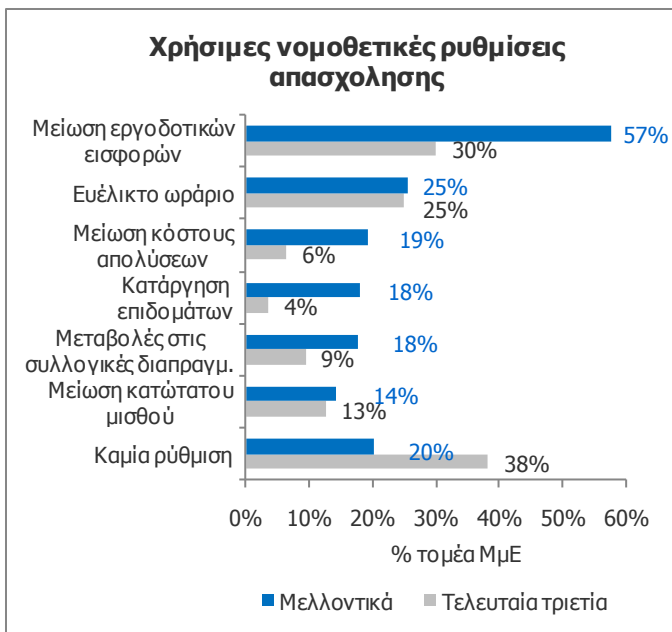
- Η προσέλκυση εργαζομένων στις ΜμΕ γίνεται κατά κύριο λόγο μέσω **προσωπικών γνωριμιών** και συστάσεων από γνωστούς και φίλους των επιχειρηματιών, αποτελώντας την προτίμηση του 1/2 των ΜμΕ.
- Ακολουθούν οι **αγγελίες** σε έντυπα μέσα και στο διαδίκτυο, που αφορούν σε μεγαλύτερο βαθμό τις μεσαίες επιχειρήσεις (συνολικά 47% των μεσαίων, έναντι 23% των μικρών).
- Η χρήση **επιδοτούμενων προγραμμάτων** του ΟΑΕΔ φαίνεται να είναι περισσότερο διαδεδομένη στις μικρές επιχειρήσεις (11%, έναντι 1% των μεσαίων).
- Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των κλάδων αξίζει να σημειωθεί η μεγαλύτερη σημασία που δίνουν οι **κατασκευαστικές** ΜμΕ στις προσωπικές γνωριμίες (66% έναντι 50% για τους λοιπούς κλάδους), ενώ λιγότερο σημαντικές θεωρούν τις αγγελίες σε έντυπα μέσα και στο διαδίκτυο.

Νομοθετικές Ρυθμίσεις

* Η κλίμακα 1-6 αφορά τάξεις μεγέθους του κύκλου εργασιών. Ειδικότερα, ορίζουμε σε (εκατ. €): 1=(0-0,1], 2=(0,1-0,5], 3=(0,5-1], 4=(1-2,5], 5=(2,5-5] και 6=(5-10].

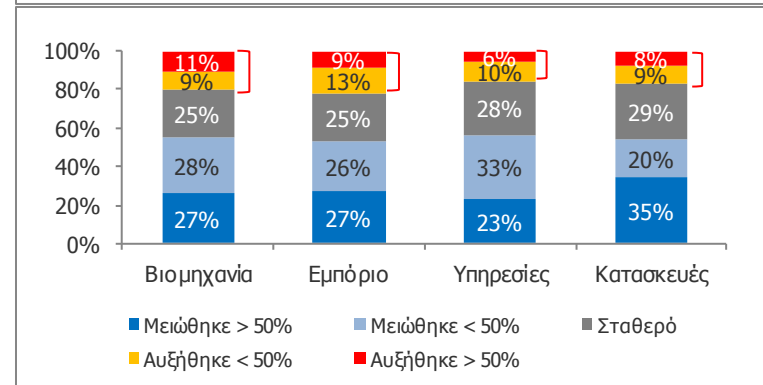
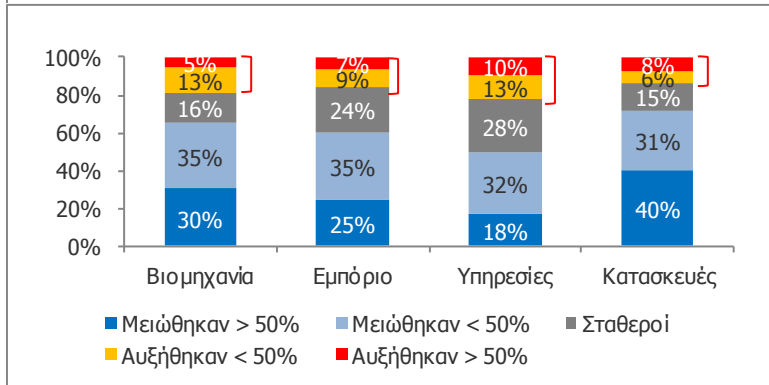
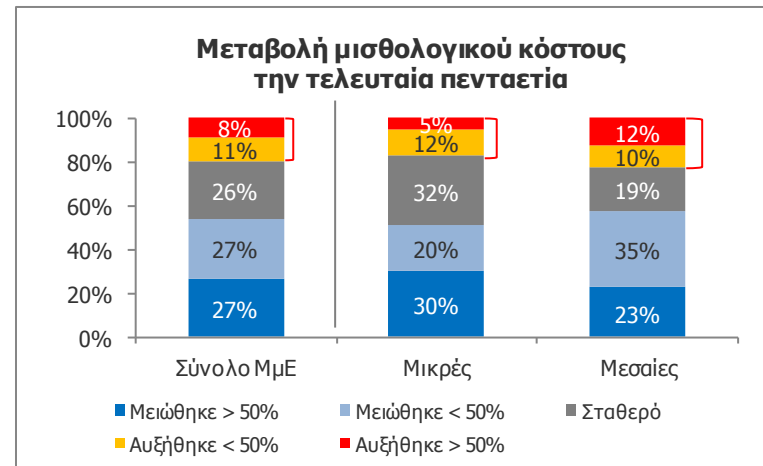
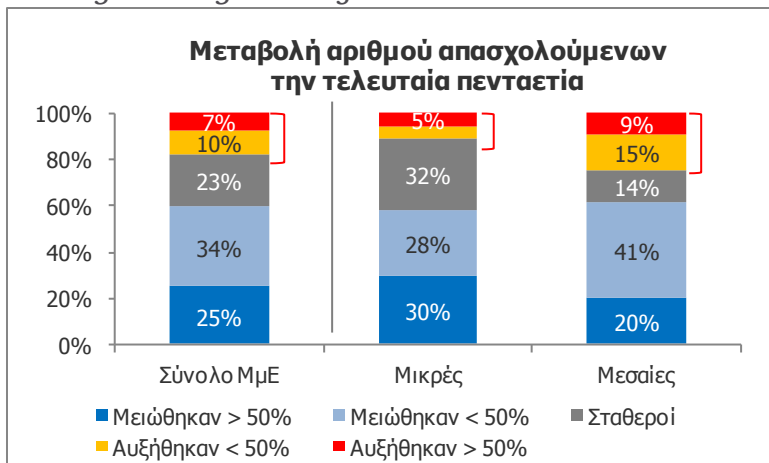
- Το 60% των ΜμΕ θεωρεί ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στην αγορά εργασίας την τελευταία τριετία φάνηκαν χρήσιμες. Περισσότερο φαίνεται να **επωφεληθήκαν** οι μεσαίες επιχειρήσεις, ενώ μόνο το 27% των μικρότερων ΜμΕ (μέγεθος 1) θεωρεί ότι βοηθήθηκε σε κάποιο βαθμό από τις πρόσφατες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις.
- Ως αποτελεσματικότερο μέτρο, οι ΜμΕ ξεχωρίζουν τη **μείωση των εργοδοτικών εισφορών** (σε ποσοστό 30%).
- Επιπλέον, το 80% των ΜμΕ θεωρεί ότι μπορεί να ενισχυθεί από **περαιτέρω νομοθετικές ρυθμίσεις** στην αγορά εργασίας (ποσοστό που φτάνει το 60% ακόμα και για τις πιο μικρές ΜμΕ).
- Οι **κύριοι τομείς** που προτείνουν για περαιτέρω μεταρρύθμιση είναι:
 - ✓ η μείωση των εργοδοτικών εισφορών,
 - ✓ η καθιέρωση ευέλικτων ωραρίων,
 - ✓ η μείωση του κόστους των απολύσεων, και
 - ✓ οι μεταβολές στις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

ΜμΕ που ξεχώρισαν θετικά

Οι εταιρείες που αύξησαν απασχόληση εν μέσω έντονης κρίσης

- Σε μια περίοδο τόσο κάθετης συρρίκνωσης εύλογα η πλειοψηφία των ΜμΕ προχώρησε σε μείωση της απασχόλησης κατά την τελευταία πενταετία, ωστόσο το 17% των ΜμΕ επέλεξε **καθαρή αύξηση της απασχόλησης** στο ίδιο διάστημα (με το 7% των ΜμΕ να αυξάνει την απασχόλησή του πάνω από 50%).
- Η πλειοψηφία (τα ¾) των επιχειρήσεων που αύξησαν απασχόληση είναι **μεσαίες επιχειρήσεις**, ενώ συγκεκριμένοι κλάδοι δε ξεχωρίζουν.
- Επιπλέον, το **μισθολογικό κόστος** αυξήθηκε για το 19% των ΜμΕ την τελευταία πενταετία. Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν οι εταιρείες που αύξησαν την απασχόλησή τους είναι οι ίδιες που είδαν το μισθολογικό τους κόστος να αυξάνεται.

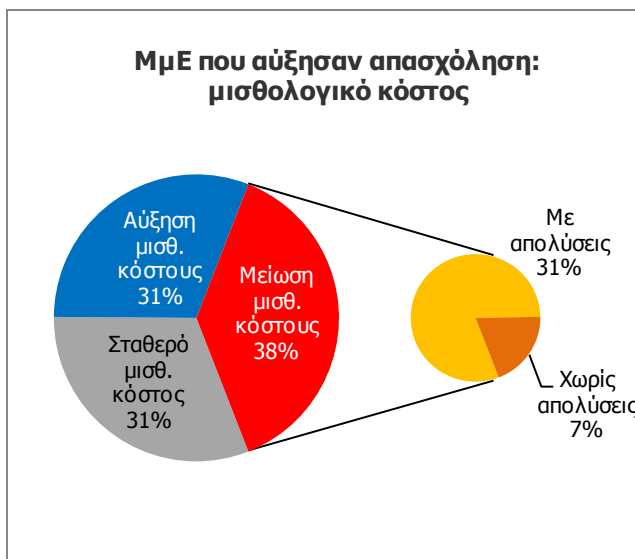

ΜμΕ που ξεχώρισαν θετικά

Η στρατηγική όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό

- Από τις ΜμΕ που αύξησαν απασχόληση, το 70% κατάφερε να μην αυξήσει παράλληλα το **μισθολογικό του κόστος** (40% το μείωσε και 30% το διατήρησε σταθερό).
- Το 80% των εταιρειών που αύξησαν απασχόληση και μείωσαν το μισθολογικό κόστος το κατάφερε μέσω απολύσεων και **επαναπροσλήψεων εργαζομένων με χαμηλότερο μισθό**.
- Γενικότερα, η στρατηγική κάλυψης του κενού απολύσεων με πρόσληψη νέων εργαζομένων με χαμηλότερες απολαβές εφαρμόστηκε σε ποσοστό 53% από τις ΜμΕ που αύξησαν απασχόληση κατά τη διάρκεια της πενταετίας, έναντι περίπου 16% εκείνων που μείωσαν απασχόληση στο ίδιο διάστημα.

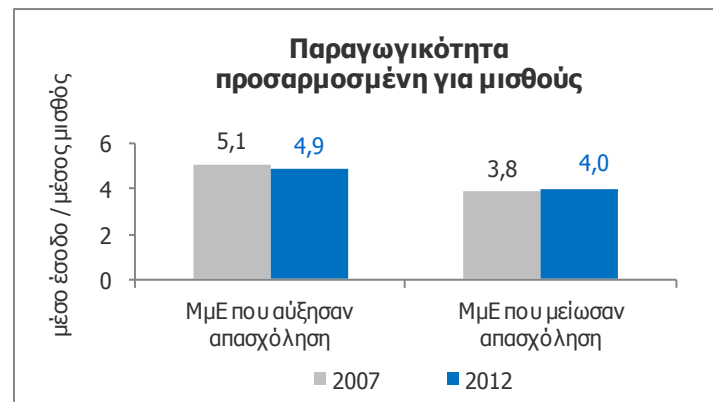
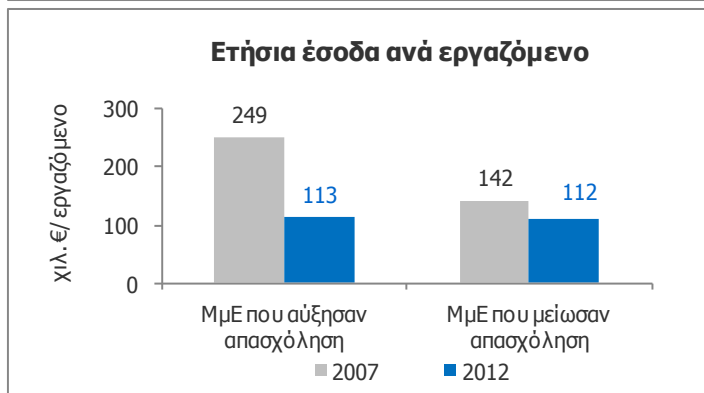
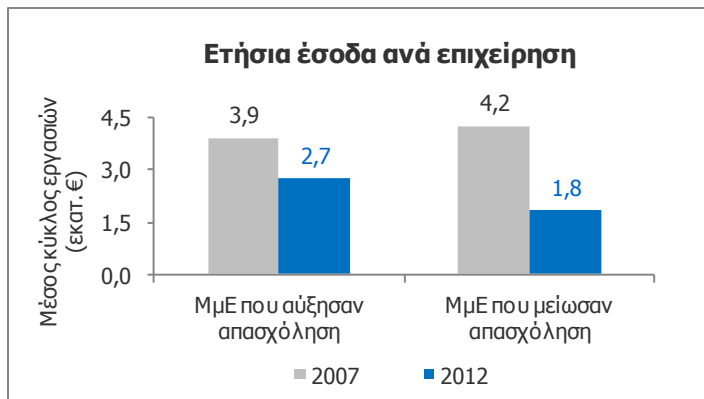

ΜμΕ που ξεχώρισαν θετικά

Η σημασία της ευελιξίας

- Οι ΜμΕ που αύξησαν απασχόληση κατάφεραν να επιτύχουν **ένα διπλό στόχο**:
 - ✓ **Κέρδισαν μερίδιο αγοράς** έναντι των εταιρειών που ακολούθησαν περιοριστικές πολιτικές απασχόλησης. Συγκεκριμένα, ενώ πριν την κρίση είχαν παρόμοιο μέγεθος με αυτές που μείωσαν (της τάξης των €4 εκατ. ετησίων εσόδων κ.μ.ο. το 2007), τα έσοδά τους περιορίστηκαν μόνο κατά 30% την τελευταία πενταετία έναντι 60% για αυτές που μείωσαν απασχόληση.
 - ✓ **Κατάφεραν να διατηρήσουν την υψηλότερη παραγωγικότητα** (προσαρμοσμένη για μισθούς) που είχαν και πριν την κρίση. Συγκεκριμένα, προχώρησαν σε αρκετά έντονη περικοπή του μέσου μισθού, η οποία αντιστάθμισε σχεδόν πλήρως την πτώση των εσόδων ανά εργαζόμενο.

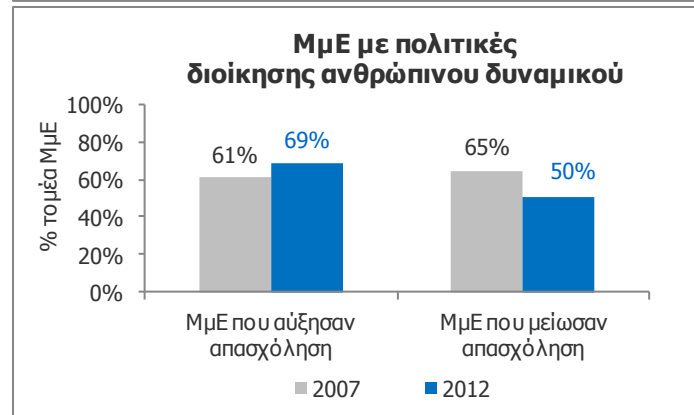
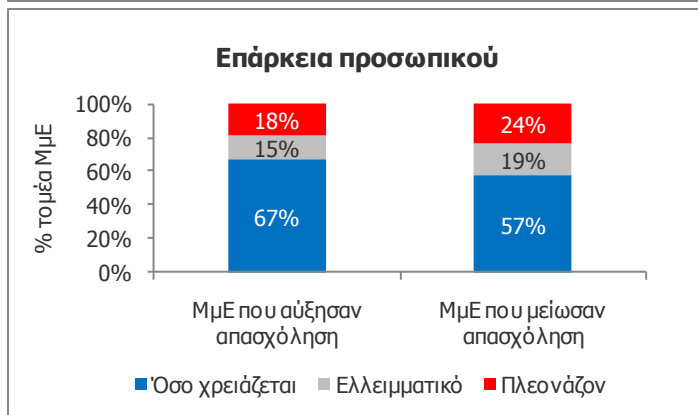
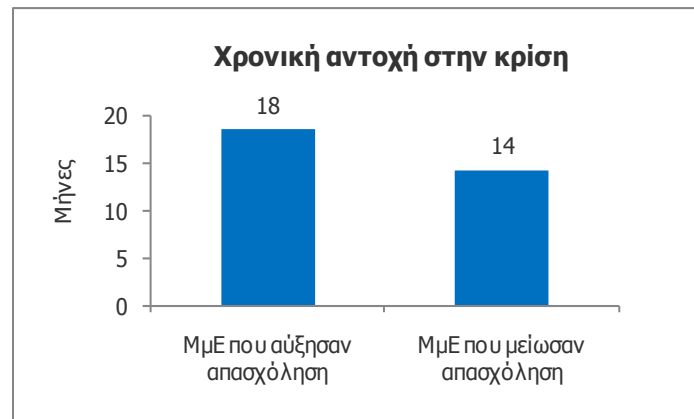
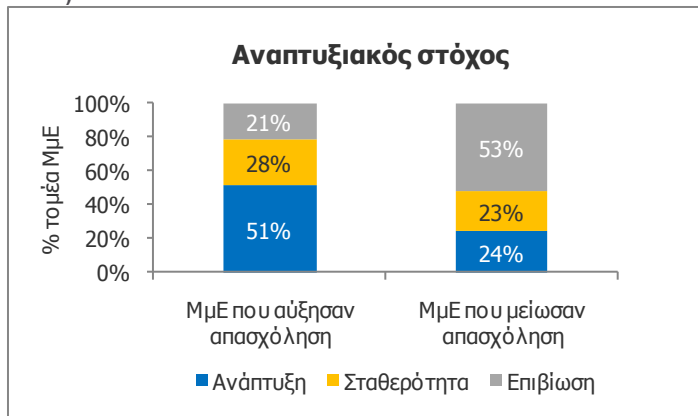

ΜμΕ που ξεχώρισαν θετικά

Η επίτευξη πιο υγιών αποτελεσμάτων

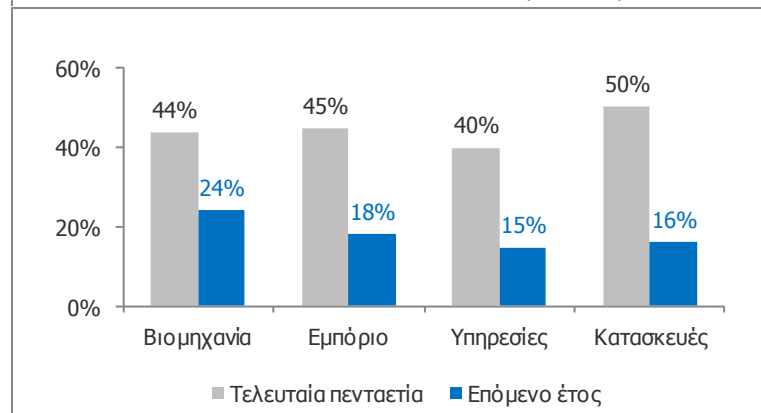
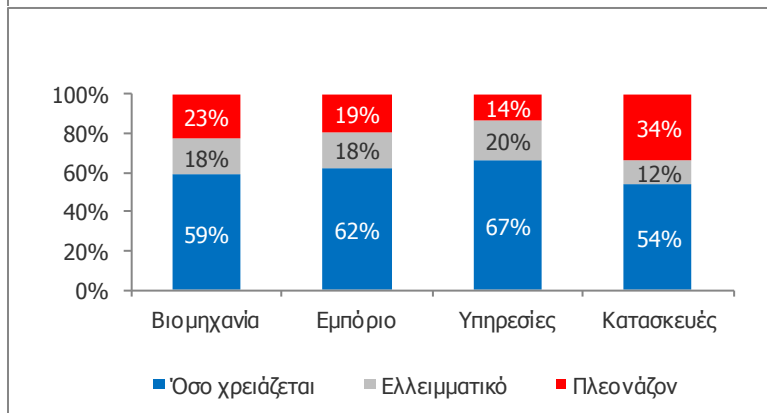
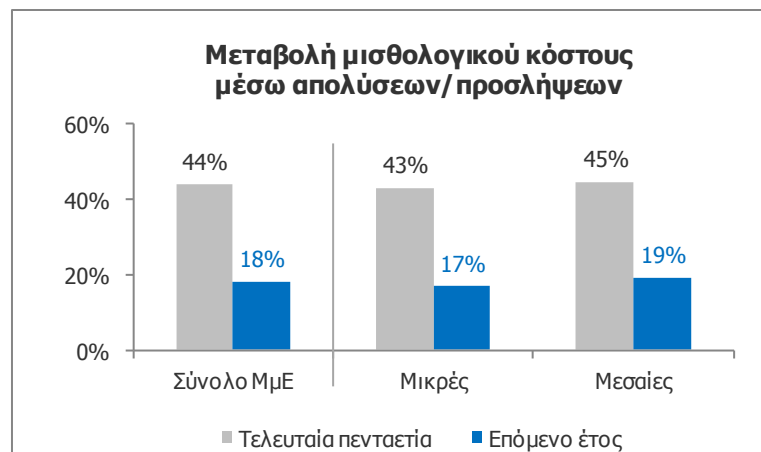
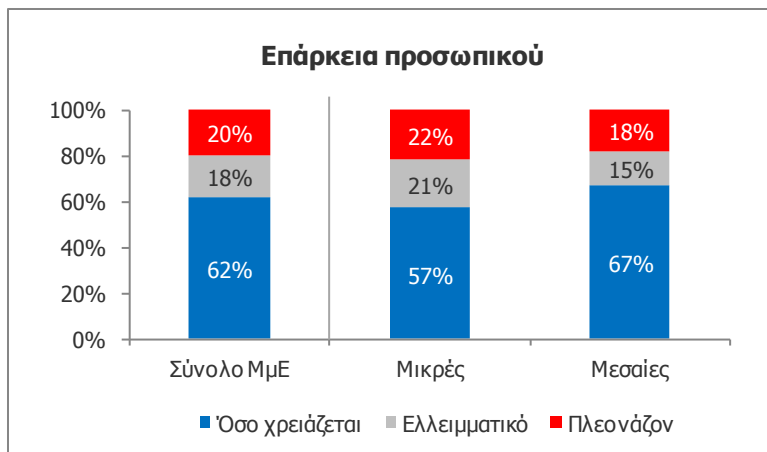
- Οι επιχειρήσεις που αύξησαν απασχόληση παραμένουν το πιο υγιές κομμάτι των ΜμΕ, με σημαντικά πιο **αναπτυξιακούς στόχους** (51% αυτών στοχεύει σε ανάπτυξη, έναντι 24% για τις ΜμΕ που μείωσαν απασχόληση) και **υψηλότερη αντοχή στην κρίση** (18 μήνες, έναντι 14 μήνες για τις λοιπές ΜμΕ).
- Η αύξηση απασχόλησης δεν φαίνεται να έχει δημιουργήσει πρόβλημα στις ΜμΕ, καθώς μόλις το 18% αυτών θεωρούν ότι έχουν **υπεράριθμο προσωπικό**.
- Παράλληλα, παρουσιάζουν **βελτιωμένη οργανωτική εικόνα**, καθώς έχουν εντείνει τη χρήση πολιτικών διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού (70% των ΜμΕ το 2012, από 60% το 2007) – εξέλιξη αντίθετη από ότι συνέβη στις ΜμΕ που μείωσαν απασχόληση (όπου η χρήση πολιτικών περιορίστηκε στο 50% το 2012 από 65% το 2007).

Απασχόληση στις ΜμΕ κατά το επόμενο έτος

- Μετά τις αναδιαρθρώσεις στην αγορά εργασίας της προηγούμενης πενταετίας, οι ΜμΕ δείχνουν μια τάση **σταθεροποίησης της απασχόλησης** για το επόμενο έτος.
- Συγκεκριμένα, το 60% δηλώνει ότι έχει όσο προσωπικό χρειάζεται, ενώ μόλις το 20% συνεχίζει να απασχολεί **πλεονάζον προσωπικό**. Αντίστοιχα (της τάξης του 20%) είναι τα ποσοστά των ΜμΕ που σκοπεύουν να μεταβάλουν τον αριθμό απασχολούμενων το επόμενο έτος με σκοπό τον περιορισμό του κόστους εργασίας τους.
- Μια σύγκριση των προσδοκιών αυτών με την πραγματοποιηθείσα κατάσταση των τελευταίων ετών (όπου 44% των ΜμΕ προχώρησε σε μείωση κόστους εργασίας μέσω απολύσεων) μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το **μεγαλύτερο κομμάτι των ανακατατάξεων στην αγορά εργασίας των ΜμΕ έχει ήδη πραγματοποιηθεί**.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

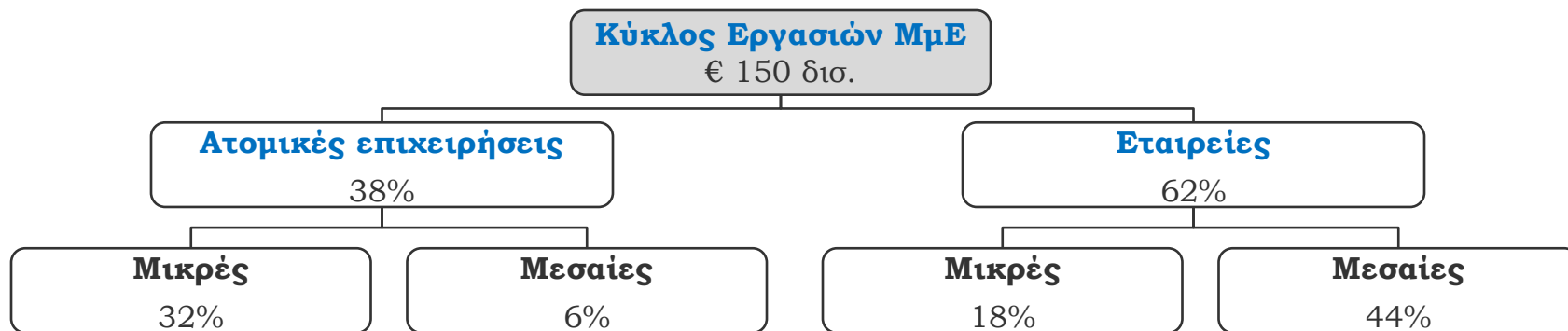

Χαρτογράφηση του τομέα των ΜμΕ στην Ελλάδα

* Για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζονται: **μικρές** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών χαμηλότερο του €1 εκατ. και **μεσαίες** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεταξύ €1 εκατ. και €10 εκατ..

* Για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζονται: **μικρές** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών χαμηλότερο του €1 εκατ. και **μεσαίες** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεταξύ €1 εκατ. και €10 εκατ..

- Οι σχεδόν 750.000 ΜμΕ στην Ελλάδα συνεισφέρουν ετησίως κύκλο εργασιών της τάξης των €150 δισ..
- Τα 4/5 των ΜμΕ αντιστοιχούν σε ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες καλύπτουν αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο του εγχώριου εταιρικού τομέα (έναντι μόλις 1/2 του εταιρικού τομέα στην Ευρώπη).
- Αν και σε αριθμό υπερτερούν οι ατομικές επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο μερίδιο του κύκλου εργασιών (άνω του 60%) παράγεται από εταιρείες διάφορων νομικών μορφών (ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ κτλ.).

Περιγραφή Δείγματος

Κατανομή αριθμού εταιρειών δείγματος*

Κύκλος εργασιών (€ εκατ.)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	ΣΥΝΟΛΟ
(0 - 0,1]	40	40	40	40	160
(0,1 - 0,5]	40	40	40	40	160
(0,5 - 1]	40	40	40	40	160
(1 - 2,5]	40	40	40	40	160
(2,5 - 5]	40	40	40	40	160
(5 - 10]	40	40	40	40	160
ΣΥΝΟΛΟ	240	240	240	240	960

*Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των στοιχείων υπάρχει πιθανότητα αποκλίσεων της τάξης του 10%.

Σύνθεση εταιρικού τομέα ΜμΕ (βάσει κύκλου εργασιών)

Κύκλος εργασιών (€ εκατ.)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	ΣΥΝΟΛΟ
(0 - 0,1]	1%	4%	5%	1%	11%
(0,1 - 0,5]	3%	14%	6%	2%	24%
(0,5 - 1]	2%	9%	3%	1%	15%
(1 - 2,5]	3%	11%	4%	2%	20%
(2,5 - 5]	3%	8%	3%	1%	15%
(5 - 10]	3%	8%	3%	1%	15%
ΣΥΝΟΛΟ	15%	53%	23%	8%	100%

* Πηγή: Μητρώο επιχειρήσεων ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2007)

- Η ανάλυση που ακολουθεί αφορά δείγμα επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως €10 εκατ., τις οποίες για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζουμε ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ).
- Η επιλογή των εταιρειών έγινε μέσω διαστρωματικής δειγματοληψίας (*stratified sampling method*), κατά τα πρότυπα αντίστοιχων ερευνών που πραγματοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς. Ειδικότερα, επιλέχθηκαν συνολικά 960 εταιρείες, με τρόπο τέτοιο ώστε να κατανέμονται ομοιόμορφα βάσει δύο βασικών παραγόντων: την τάξη του κύκλου εργασιών (6 τάξεις μεγέθους) και τον κλάδο δραστηριοποίησης (Βιομηχανία, Εμπόριο, Υπηρεσίες, Κατασκευές).
- Προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα αντιπροσωπευτικά του εταιρικού τομέα ΜμΕ, πραγματοποιήθηκε στάθμιση των απαντήσεων ανάλογα με τη συμμετοχή της κάθε υποκατηγορίας στο συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν συμπεράσματα (i) ανά μέγεθος, (ii) ανά κλάδο και (iii) συνολικά για τον εταιρικό τομέα ΜμΕ. Βάσει της μεθοδολογίας, οι διακρίσεις που γίνονται κατά την ανάλυση που ακολουθεί αναφέρονται σε μερίδια βάσει κύκλου εργασιών και όχι βάσει αριθμού εταιρειών.

Κατασκευή Δείκτη Εμπιστοσύνης

- Στοχεύοντας στην κατασκευή ενός δείκτη εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ, έχουμε συμπεριλάβει κάποιες βασικές ερωτήσεις που αποτυπώνουν το επίπεδο δραστηριότητας κατά το προηγούμενο και επόμενο εξάμηνο. Το πρότυπο των ερωτήσεων βασίζεται στο εναρμονισμένο ερωτηματολόγιο που προτείνουν ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βελτιώνοντας έτσι τη συγκρισιμότητα του δείκτη.
- Οι ερωτήσεις του δείκτη έχουν 3 εναλλακτικές απαντήσεις: αύξηση (+), σταθερότητα (=), μείωση (-) ή υψηλότερο από το κανονικό (+), κανονικό (=), χαμηλότερο από το κανονικό (-). Αρχικά μετατρέπουμε τον αριθμό των απαντήσεων ανά κατηγορία (+,=,-) σε ποσοστά και στη συνέχεια υπολογίζουμε το καθαρό ισοζύγιο αφαιρώντας το ποσοστό των (-) από το ποσοστό των (+). Τέλος, ο δείκτης εμπιστοσύνης για κάθε κλάδο είναι ο μέσος όρος των καθαρών ισοζυγίων για τις παρακάτω ερωτήσεις:
 - ✓ Για τη **βιομηχανία**: Επίπεδο παραγγελιών, επίπεδο αποθεμάτων και μελλοντική τάση παραγωγής.
 - ✓ Για τις **υπηρεσίες**: Κατάσταση επιχείρησης προηγούμενου εξάμηνου, παρελθοντική και μελλοντική τάση ζήτησης.
 - ✓ Για το **εμπόριο**: Επίπεδο αποθεμάτων, παρελθοντική και μελλοντική ζήτηση.
 - ✓ Για τις **κατασκευές**: Επίπεδο ανεκτέλεστου υπολοίπου και μελλοντική τάση απασχόλησης.
- Για το σύνολο του εταιρικού τομέα των ΜμΕ, ο δείκτης εμπιστοσύνης εκτιμήθηκε ως ένας σταθμισμένος μέσος όρος των επιμέρους κλάδων (με σταθμίσεις τα μερίδια του κύκλου εργασιών των κλάδων στην οικονομία).
- Η τακτική διενέργεια της έρευνας σε εξαμηνιαία βάση θα μας προσφέρει την εικόνα της διαχρονικής πορείας των ΜμΕ, όπως θα αποτυπώνεται στο δείκτη. Για την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων, η σύγκριση θα διενεργείται μεταξύ του τρέχοντος επιπέδου του δείκτη και του μακροχρόνιου μέσου όρου του (με σκοπό τη διόρθωση ενδεχόμενης υπέρμετρης αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας (over-optimism or over-pessimism bias)).

Ταυτότητα της δειγματοληπτικής έρευνας

- *Εταιρία: TNS ICAP*
- *Μεθοδολογία: Ποσοτική έρευνα, με τη μορφή τηλεφωνικών συνεντεύξεων (Computer Aided Telephone Interviewing- C.A.T.I.), με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου 20 λεπτών.*
- *Δείγμα: Συνολικά διεξήχθησαν 960 συνεντεύξεις στην τρέχουσα μέτρηση:*
 - ✓ *480 επιχειρήσεις με τζίρο μέχρι 1εκ. ευρώ (ελεύθεροι επαγγελματίες, ατομικές επιχειρήσεις, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ, ΑΕ)*
 - ✓ *480 επιχειρήσεις με τζίρο από 1-10εκ. ευρώ (ΟΕ, ΕΕ, ΑΕ, ΕΠΕ)*
- *Γεωγραφική κάλυψη: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ιωάννινα, Καβάλα, Λάρισα, Πάτρα.*
- *Δειγματοληψία: Πολυσταδιακή, στρωματοποιημένη, μη αναλογική δειγματοληψία ως προς κλάδο, την τάξη μεγέθους τζίρου & την περιοχή σε κάθε ένα από τα δύο υπο-δείγματα.*
- *Στατιστικό σφάλμα: στο σύνολο κάθε υπο-δείγματος των 480 επιχειρήσεων το μέγιστο στατιστικό σφάλμα είναι +/- 4,5% σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%.*
- *Περίοδος διεξαγωγής: 25/4/2013 – 12/6/2013*
- *Διεξαγωγή: Η έρευνα διεξήχθη σύμφωνα με τους κώδικες δεοντολογίας της ESOMAR και του ΣΕΔΕΑ και τις προδιαγραφές ποιοτικού ελέγχου που ορίζονται από τον ΠΕΣΣ (Ποιοτικός Έλεγχος Συλλογής Στοιχείων). Για την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου εργάστηκαν 37 ερευνητές και 3 επιθεωρητές, με εμπειρία και εξειδίκευση σε έρευνες επιχειρήσεων.*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Διεύθυνση Στρατηγικής και Οικονομικής Ανάλυσης

Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις: Έρευνα συγκυρίας

Ιούλιος 2013

Αναλύτριες:

Φραγκίσκα Βουμβάκη,

(+30210) 334 1549,

e-mail: fvoumv@nbg.gr

Μαρία Σάββα,

(+30210) 334 1646,

e-mail: sava.maria@nbg.gr

Αθανασία Κουτούζου,

(+30210) 334 1528,

e-mail: koutouzou.ath@nbg.gr

Το παρόν δελτίο προορίζεται αποκλειστικά για την ενημέρωση επαγγελματιών επενδυτών οι οποίοι καλούνται να προβούν στην υλοποίηση των επενδυτικών τους αποφάσεων χωρίς να στηρίζονται στα περιεχόμενά του. Σε καμία περίπτωση το παρόν δελτίο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ή να θεωρηθεί ως πρόταση για πώληση είτε ως παρότρυνση για οποιαδήποτε πρόταση αγοράς. Τα στοιχεία που αναφέρονται στο παρόν δελτίο προέρχονται από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες. Μη όντας σε θέση να αποκλείσει το ενδεχόμενο λάθους από μέρους των εν λόγω πηγών η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για ακρίβεια, την επικαιρότητα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και οι θυγατρικές της εταιρίες δε φέρουν καμία ευθύνη για οποιαδήποτε άμεση ή παρεπόμενη ζημία απορρέει από οποιαδήποτε χρήση της παρούσας αναφοράς.